

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 34.

Lördagen den 8 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Normans* motion, nr 239, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa av krisläget föranledda lönespörsmål.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 63 regeringsformen och § 39 mom. 1 riksdagsordningen jämte i ämnet väckta motioner.

*Grundlags-
ändrings-
förslag ang.
fastställande
av beredskaps-
stater.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarna hänvisat en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 239, däri Kungl. Maj:t till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlagt ett vid propositionen fogat förslag till ändrad lydelse av § 63 regeringsformen och § 39 mom. 1 riksdagsordningen.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft de i anledning av propositionen inom riksdagen väckta likalydande motionerna nr 212 i första kammaren av herr *Andrén* m. fl. och nr 269 i andra kammaren av herr *Staxäng* m. fl., vari hemställts om viss ändring i det av Kungl. Maj:t framlagda grundlagsändringsförslaget.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick bifallas, i anledning av sagda proposition samt de i ämnet väckta motionerna såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ville antaga i utlåtandet infört förslag till ändrad lydelse av § 63 regeringsformen och § 39 mom. 1 riksdagsordningen.

Enligt utskottets förslag skulle § 63 regeringsformen erhålla följande lydelse:

1:o. Varje lagtida riksdag skall, efter förslag av Konungen, i den ordning, som gäller för riksstatens reglerande, antaga beredskapsstat för försvarsväsendet, upptagande de särskilda anslag, som vid krigsfara eller krig, vari riket befinner sig, erfordras för upprätthållande av dess fred och oberoende. Riksdagen må därvid bestämma, att anslag ej får tagas i anspråk, förrän riksdagskallelse utfärdats.

Under tid, då riksdag ej är samlad, eller inom tio dagar från dess öppnande må Konungen efter rådplägnings med utrikesnämnden fastställa förskottsstat, upptagande anslag, som uppförts å beredskapsstaten.

Förskottsstaten gäller, där ej annat av riksdagen beslutes, till och med trettonde dagen från riksdagens öppnande.

2:o. Riksdagen må i den ordning, som i mom. 1 sägs, antaga allmän beredskapsstat, upptagande de anslag, som kunna erfordras vid ekonomisk kris eller annat nödläge; och äger riksdagen därvid fastställa den ordning, i vilken Konungen må förfoga över de i beredskapsstaten uppförda anslagen.

Grundlagsändringsförslag ang. fastställande av beredskapsstater. (Forts.)

Herr statsrådet **Wigforss**: Jag har endast begärt ordet för att förklara, att det ändrade förslag, som utskottet här har framlagt, icke har övertygat mig om att det är bättre än regeringspropositionen, men då jag inte kan se att det i sak föreligger någon sådan olikhet, att det finns anledning att taga upp en debatt i frågan, vill jag acceptera utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1940/41, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anslag till
den s. k.
Falsterboleden
m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till anordnande av vissa farleder jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 182, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden, föreslagit riksdagen att till anordnande av vissa farleder å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 19,000,000 kronor.

Av ifrågavarande anslag var ett belopp av 15,000,000 kronor avsett till bestridande av kostnader för anordnande av en farled från Östersjön till Flint-rännan (Falsterboleden), medan 4,000,000 kronor beräknats till fördjupning av farleden genom Kalmarsund.

I en inom andra kammaren av herr *J. Onsjö* väckt motion (nr 252) hade hemställts, att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts framställning i proposition nr 182 å 15,000,000 kronor för iordningställande av den s. k. Falsterboleden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»De förhållanden, som inträffat sedan den föreliggande propositionen framlades för riksdagen, hava hos utskottet framkallat viss tveksamhet rörande lämpligheten att numera fullfölja den framlagda planen på en kanal genom Falsterbonäset. Å andra sidan bör emellertid framhållas att, enligt vad utskottet under hand inhämtat, icke oväsentliga kostnader redan nedlagts i företaget, varför ett inställande av kanalbygget skulle komma att medföra förluster för statsverket. Det vill därför synas utskottet lämpligast, att Kungl. Maj:t får fria händer att bedöma hur i frågans nuvarande läge bör förfaras. Med uttalande av denna sin uppfattning tillstyrker utskottet, att de av Kungl. Maj:t äskade medlen för Falsterboledens anordnande nu ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Av det anförda följer att utskottet avstyrker den föreliggande motionen.

Vad härefter angår frågan om fördjupning av Kalmarsundsfarleden har utskottet intet att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag härutinnan och tillstyrker följaktligen att för ändamålet anvisas det äskade beloppet av 4,000,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 252, till Anordnande av vissa farleder å tilläggsstat II under tionde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 19,000,000 kronor.»

Anslag till den s. k. Falsterboleden m. m. (Forts.)

Reservation hade anmälts av herr *J. Nilsson* i Malmö, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Jag har tillåtit mig att anteckna en blank reservation vid detta utlåtande. Orsaken därtill är, att jag för min del inte känner mig tillfredsställd med det sätt, varpå detta ärende behandlats. Arbetet på Falsterboleden har pågått i nära ett halvt år, och nu först sättes riksdagen i tillfälle att taga ståndpunkt till detsamma. Anledningen till att riksdagen först nu lämnas tillfälle att fatta beslut i ärendet, skall väl vara den fullmakt, som urtima riksdagen utfärdade till Kungl. Maj:t beträffande livsmedelsförsörjningen. Men i så fall förefaller det mig dock, som om man ansträngde den fullmakten bra mycket, när man låter ett ärende fördröjas så länge, innan det kommer på riksdagens bord, att arbetet till och med har pågått ett halvt år. Jag tycker att man borde ha låtit riksdagen taga ståndpunkt tidigare, även om man har försökt att stödja sig på den här av mig omnämnda fullmakten. Jag tycker att riksdagens fria prövningsrätt här har på ett anmärkningsvärt sätt blivit åsidosatt. Det borde ha varit möjligt att få riksdagens beslut, innan man påbörjade arbetet i fråga.

Vad har riksdagen nu att göra? Det har redan nedlagts ett par tre miljoner i företaget. Det är klart att den sakliga behandling, som detta ärende kunde göra anspråk på, därmed är utesluten. Och nu har man svårt att ställa sig avvisande till detta förslag, även om man har sakliga skäl därtill. Man låter sig gärna påverkas av den omständigheten, att så stora summor äro nedlagda, varigenom man åsidosätter det sakliga. Det är beklagligt, att riksdagen i fråga om ett arbete, som kostar 15 miljoner kronor, inte skall ha möjlighet att sakligt säga sin mening utan påverkan av det förhållandet, att man redan har nedlagt ett par tre miljoner kronor i företaget.

Jag har inte kunnat låta detta ärende passera utan att påpeka detta för riksdagen, samtidigt som jag gärna skulle vilja göra det uttalandet, att man i fortsättningen bör försöka undvika att verkställa ärendena, innan riksdagen lämnats tillfälle att fatta det avgörande beslutet.

Herr talman, jag har velat säga detta utan att göra något yrkande.

Herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Det är klart, att man kan säga, att det hade varit önskligt, att riksdagen tidigare hade ställts inför detta spörsmål, men transportförhållandena voro under förvintern sådana, att det ansågs väl motiverat och nödvändigt att omedelbart taga itu med saken. Vidare var det så, att när man beslöt sig för kanalen, kunde man visserligen i stora drag se, hur den skulle utföras, och även göra approximativa beräkningar av kostnaden, men det var många med frågan sammanhängande omständigheter, som man ville ha klarlagda, innan man framlade proposition till riksdagen, för att då kunna lämna fullständiga uppgifter, och man valde därför vägen att stödja sig på fullmaktslagen. Jag skulle tro, att även om man gått den andra vägen, skulle utgången ha blivit densamma som den nu blivit, nämligen att man hade beslutat sig för att bygga farleden, ty det framgår ju av utskottsutlåtandet, att utskottet också anser, att förhållandena vid den tid då man gick in för att åstadkomma den och ävenså vid tiden för propositionens avgivande voro sådana att farleden borde byggas. Alltså har utskottet i princip ansett det vara riktigt, att farleden beslutats komma till utförande.

Sedan vill jag även peka på att i tider som dessa är det alldeles nödvändigt att mycket hastigt gå in för att verkställa vissa nödvändiga åtgärder, om de överhuvud taget skola inom rimlig tid kunna bli verkställda och fylla den

Anslag till den s. k. Falsterboleden m. m. (Forts.)
 uppgift, som de äro avsedda för. Det förelåg i slutet av december månad oerhörda svårigheter att klara transporter, och man såg i möjligheten att åstadkomma en förbindelse mellan kustfarten på Östersjön och Västerhavet en möjlighet att avsevärt förbättra vårt försörjningsläge. Det gällde att mycket fort komma till resultat. Man lyckades också snabbt få i gång arbetet, och man hade goda utsikter att på relativt kort tid få det utfört. Men för att kunna få till stånd vissa avtal, som möjliggjorde ett forcerat byggande av farleden, var det också alldeles nödvändigt att träffa avgörande omedelbart.

Sedan dess ha ju åtskilliga vindar blåst, och det kan måhända förefalla mången tveksamt, om man i nuvarande läge bör fullfölja saken eller inte. Emellertid är hela frågan om anordnande av en farled genom Falsterbonäset av den betydelse, att jag för min del ansett det vara nödvändigt att fullfölja planen, allra helst som man ju inte vet, hurudana omständigheterna kunna vara, när det har gått någon månad igen. Jag vill därför framhålla, herr talman, att jag för min del anser det angeläget, att vi bringa företaget till slut. Det finns ju också sannolika förhoppningar om att man inom detta års utgång skall kunna ha en trafikabel led genom Falsterbonäset.

Jag tillåter mig påpeka det förhållandet, att denna proposition avlämnades i mitten på mars månad och att utskottsbehandlingen dragit ut på tiden. Redan den omständigheten, att det förflutit flera månader, sedan propositionen framlades, ger ju belägg för att om man skulle gått den vanliga vägen och före avgörandet om farledens anordnande framlagt proposition för riksdagen, hade farledens utförande blivit mycket fördröjt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överskridande av vissa poster i avlöningsstaterna för universiteten och karolinska mediko-kirurgiska institutet m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m.; samt

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II för budgetåret 1939/40 till vissa vedeldningsprov m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till främjande av bostadsbyggande m. m. Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 237 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 26 april 1940 förordade ändrade grunder för bidrag till främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer och för låneverksamheten för samma ändamål;

b) godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden;

c) godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

Anslag till främjande av bostadsbyggande m. m. (Forts.)

d) för budgetåret 1940/41 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Främjande av bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer ett förslagsanslag av 2,400,000 kronor;

2) till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett reservationsanslag av 3,250,000 kronor;

3) till Bidrag till inrättande av pensionärshem ett reservationsanslag av 500,000 kronor;

e) för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i Statens utlåningsfonder anvisa

1) till Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer ett reservationsanslag av 20,000,000 kronor;

2) till Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor;

f) för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i Fonden för låneunderstöd anvisa

1) till Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

2) till Lån för bostadsförbättringsverksamhet ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor;

II. att motionerna I: 51 och II: 197 måtte anses besvarade genom vad utskottet anfört.

I motionen I: 51, av herr *R. Lindström*, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att lämpliga åtgärder måtte vidtagas för att kredit i lämplig utsträckning skulle kunna ställas till byggnadsindustriens förfogande för att förhindra en svårartad kris på detta betydelsefulla produktionsområde samt för att förebygga en svårartad arbetslöshet.

I motionen II: 197, av herr *O. Andersson* i Malmö m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder avseende det stöd åt byggandet av bostäder, som med hänsyn till i motionen angivna omständigheter vore erforderliga.

Herr Ekströmer: Herr talman! Jag hade äran att inom avdelningen delta i detta ärendes behandling, ehuru jag icke hade tillfälle att vara med vid behandlingen i statsutskottets plenum. Inom avdelningen kunde jag icke undgå att uttala vissa betänkligheter över de stora belopp, som i den kungl. propositionen föreslogos till bostadsändamål i en tid, då vår budget är så ansträngd som nu och då kapitalmarknaden visar en högst oroväckande utveckling. Visst är bostadsförsörjningen ett beaktansvärt ändamål, och visst är det i hög grad önskvärt, att byggnadsindustrien beredes arbete, men jag frågar mig, om vi verkligen nu ha råd att för dessa ändamål avse ett så högt belopp som över 40 miljoner kronor. Vår finansminister manar oss då och då till enskild och offentlig sparsamhet, och det synes mig, som om riksdagen borde föregå med gott exempel.

Vad jag särskilt finner mindre tillfredsställande är det betydande belopp — 10 miljoner kronor — som är avsett till s. k. tertiärlån för bostadsbyggnadsverksamheten. Jag har för min del alltid ansett, att denna låneform är närmast att betrakta som osund, och detta omdöme tror jag nu med än större fog än någonsin kan begagnas, helst när lånegränsen skall höjas till 95 procent och dessutom den tidigare avsättningen till en riskfond skall slopas. Min uppfattning härutinnan vinner stöd i bankofullmäktiges remissutlåtande, ty dessa vilja nedsätta beloppet till 3 miljoner kronor, och än mera i riksbankschefens, som med hänsyn till kapitalmarknadens högst oroväckande läge helt

Anslag till främjande av bostadsbyggande m. m. (Forts.)
och hållet vill slopa detta anslag. Jag kan icke annat än taga ett starkt intryck av dessa auktoritativa uttalanden, och jag skulle vilja fråga, om inte regeringen borde verkligen klargöra för det svenska folket det ekonomiska lägets allvar i stället för att, som i detta fall, gå på precis som om det tidigare penningöverflödet alltjämt vore tillfinnandes.

Herr talman, jag tilltror mig icke att gentemot ett enhälligt utskott vinna gehör för något särskilt yrkande, men jag har icke kunnat underlåta att här i kammaren framföra mina mycket starka betänkligheter.

Herr Wohlin: Herr talman! Redan under normala fredsförhållanden kan man ställa sig betänksam mot utlämnandet av tertiärlån från statens sida med hänsyn till de relativt svaga säkerheter, som av naturliga skäl ligga bakom sådana lån. Även om man emellertid under sådana förhållanden här i riksdagen har beviljat ganska ansevärd summor för dylikt syfte, måste jag dock i likhet med den föregående talaren ställa mig synnerligen kritisk mot förslaget att under nu rådande förhållanden på kapitalmarknaden bevilja ett så stort anslag som 10 miljoner kronor för sådana tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.

På sätt den föregående talaren riktigt anmärkt har ju från finansdepartementets liksom även från riksbankens sida de mest allvarliga maningar utgått i syfte att begränsa onödig upplåning under nu rådande ganska oroväckande förhållanden på den svenska kapitalmarknaden, och det förefaller mig, som om socialministern, när han lagt fram detta förslag, icke tillräckligt beaktat vad hans kollega finansministern i sådant avseende vid flera tillfällen uttalat. Jag föreställer mig, att risken för en fastighetskris under den tid, som kan komma, icke är alldeles utesluten, och jag föreställer mig vid sådant förhållande också att betydande förluster måste kunna tänkas uppstå med avseende å sådana tertiärlån, varom nu är fråga.

Jag skulle kunna betydligt närmare ingå på detta enligt min uppfattning viktiga ämne, men alltjämt i likhet med den föregående ärade talaren finner jag det tämligen utsiktslöst att gentemot ett enhälligt statsutskott och med kännedom om de stämningar, som under en lång tid ha rått i riksdagen med hänsyn till framlagda kungl. propositioner, resa någon mera energisk opposition mot det föreliggande förslaget i allmänhet. För att fullfölja min redan vid remissen av propositionen antydda uppfattning kan jag dock icke underlåta att med avseende å moment I punkt f) 1) i utskottets kläm yrka rent avslag på anslaget till tertiärlån. Jag har därvid väl beaktat de reservationer, som utskottet på nästföregående sida gjort med avseende å ianspråktagandet av dessa medel, men dessa reservationer förefalla mig icke betryggande, och jag anser att försiktigheten kräver, att man icke beviljar detta anslag.

Jag yrkar följaktligen, som jag nyss nämnde, avslag på moment I punkt f) 1) i utskottets kläm.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Riksdagen har ju tidigare tagit ståndpunkt till den form av låneverksamhet, som detta förslag innebar, och statsutskottet har ansett, att det icke under nuvarande förhållanden kan ställa sig avvisande till det kungl. förslaget. Det kan ju inträffa en sådan situation, att det blir nödvändigt och önskvärt att ha medel till förfogande för detta ändamål.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Jag är förekommen av den föregående talaren.

Anslag till främjande av bostadsbyggande m. m. (Forts.)

Det har vid utskottsbehandlingen i plenum icke förekommit någon debatt om detta anslag, utan arbetet har gjorts undan på avdelningen. Därför vågar jag inte gå in på detaljer, men sådant som läget är, har nog utskottet inte ansett sig böra utan särskilt starka skäl avbryta det arbete som pågår och avstyrka en proposition på detta område.

Man kan givetvis ha olika uppfattning om huruvida beloppen äro för stora eller icke, men med kännedom om den arbetslöshet, som kanske hotar på vissa områden av näringslivet, är det kanhända bäst, att man inte rubbar för mycket av den ordning, som hittills har rått.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekströmer: När jag yttrade mig nyss, sade jag att jag ansåg lönlöst att framställa något yrkande, men när nu herr Wohlin framställt sitt yrkande, skall jag be att få på det kraftigaste understödja detta och hoppas att kammaren skall allvarligen besinna vårt ekonomiska läge och helt enkelt avslå denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan under punkten f 1 i övrigt bifalla vad utskottet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fort-
löpande konsumtionsundersökningar;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till valuta-
kontoret;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden
för budgetåret 1940/41; samt

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträdande av
ackord med avseende å lån från statens utlåningsfonder m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av väckta motioner om utredning rörande effektiv beskattning av vissa lyxvaror, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

*Förordnings-
förslag om
nöjesskatt
m. m.*

I en den 26 april 1940 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 271, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) förordning om nöjesskatt; samt
- 2) förordning om särskild avgift vid nöjestillställning, anordnad av kungl. teatern eller kungl. dramatiska teatern i Stockholm.

Till utskottets behandling hade överlämnats följande, i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

1) motionen nr 227 i första kammaren av herrar *Sandén* och *Wagnsson*, vari yrkats, att riksdagen måtte besluta, dels att nöjesskatten i fråga om biograf måtte enhetligt fastställas till 25 % på nettopriset för entré dels att viss del av den statliga nöjesskatten, i den mån den inspelades på svenskt program, måtte restitueras genom statsverkets försorg till vederbörande filmproducent;

2) motionen nr 229 i första kammaren av herr *Fredrik Ström*;

3) motionen nr 273 i andra kammaren av herr *Kilbom* m. fl.;

4) motionen nr 276 i andra kammaren av fru *Rönn-Christiansson* och herr *Brädefors*; samt

5) motionen nr 287 i andra kammaren av herr *Nolin* m. fl.

I samband med förevarande proposition hade utskottet jämväl förehaft de till utskottets behandling överlämnade, vid riksdagens början väckta likalydande motionerna nr 73 i första kammaren av herr *Löfvander* m. fl. och nr 175 i andra kammaren av herr *Pettersson* i Rosta m. fl.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts proposition nr 271 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas, och i anledning av de likalydande motionerna I: 73 och II: 175 samt motionen II: 273 ävensom med avslag å motionerna I: 227, I: 229, II: 276 och II: 287, måtte

1) antaga i betänkandet infört förslag till förordning om nöjesskatt;

2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om särskild avgift vid nöjestillställning, anordnad av kungl. teatern eller kungl. dramatiska teatern i Stockholm.

Vid betänkandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Sjödahl*, *Elon Andersson*, *Velander*, *Björkman*, *Sylwan*, *Herman Ericsson*, *Franzon*, *Hagberg* och *Bäckman*, som anfört:

»Vad angår fördelningen av nöjesskatten mellan staten och kommunerna ha vi icke funnit anledning till erinran mot den i propositionen föreslagna hälftindelningen. Emellertid ha vi ansett det i vissa remissyttranden framförda yrkandet, att kommunerna skulle erhålla särskild ersättning för uppboräden av den statliga andelen av skatten, värt beaktande. Vi ha dock icke funnit oss böra för närvarande föreslå någon ändring härutinnan i det i propositionen framlagda förslaget, men förutsätta att frågan ägnas uppmärksamhet, sedan närmare erfarenhet vunnits om verkningarna av det nu föreliggande förslaget.»

Herr Sandén: Herr talman! Tillsammans med herr Wagnsson har under-tecknad i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om nöjesskatten i motion nr 227 hemställt, att nöjesskatten i fråga om biograf måtte enhetligt fastställas till 25 procent på nettopriset för entré samt att en viss del av den statliga nöjesskatten, i den mån den inspelas på svenska program, skulle restitueras till filmproducenten.

Herr Wagnsson och jag hade vissa, om än inte allt för stora förhoppningar, att utskottet skulle beakta de av oss i motionen anförda synpunkterna. Ärendet var nämligen bekant; det hade varit före senast vid urtima riksdagen, och då vi observerat, att inte endast utredningsmannen utan även Kungl. Maj:t tagit visst intryck av vad svenska filmproducenter och biografägare haft att anföra, trodde vi, som sagt, att bevillningsutskottet skulle ägna saken sin uppmärksamhet, inte minst därför att omkring 70 procent av den kommunala nöjesskatten i landet influerades från biograferna.

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

Emellertid synes det, som om motionen utan allt för vidlyftiga ceremonier, ja, kanske utan några ceremonier alls, hamnat under bevillningsutskottets bord. Utskottet redovisar visserligen densamma, men det är också allt. Travsporten, boxningen och Sveriges ambulerande tivolorörelse ha haft större framgång hos bevillningsutskottet än den gren av nöjeslivet, som mer än någon annan blivit svenska folkets. Jag konstaterar detta utan att därför vilja förringa värdet av travsporten eller boxningen, som nog i förbigående sagt kunna behöva litet av bevillningsutskottets kärleksfulla omtanke.

Som frågan nu ligger till, utan spår av utskottsintresse för svensk film och svensk biografrörelse, är det naturligtvis inte lönt att framställa något yrkande i enlighet med motionen. Detta skulle eljest varit befogat, ty ett bifall till motionen skulle medfört ett förenklat skattesystem, minst lika stora inkomster för staten som de, som nu komma att inflyta, samt ett värdefullt stöd åt svensk filmproduktion, som nu kommer att tvingas nedlägga sin ur många, inte minst nationella, synpunkter kanske värdefullaste verksamhet, nämligen upptagandet av kortfilmer. Vi uppleva ju den paradoxen, mina herrar, att vi skicka emissarier till Amerika för att med svensk kortfilm driva propaganda för Sverige, samtidigt som vi här hemma torpedera möjligheten att fortsätta denna även av riksdagens ledamöter livligt uppskattade propagandaform. Jag tors försäkra, att filmproducenterna i landet med oro avvakta dagens riksdagsbeslut inte endast därför att det gäller många människors utkomst, utan också därför, att deras förhoppningar att på sitt sätt kunna bidra till att göra vårt land känt och välkänt äventyras genom det beslut, som kommer att fattas.

För oss, som hoppas att statsmakternas intresse för svensk film trots allt snart skall visa sig starkare än vad fallet synes vara just nu, återstår knappast något annat än att anknyta till finansministerns i propositionen gjorda uttalande. Där står, att skälen för stöd åt den inhemska filmproduktionen äro värda beaktande, och där står också, att statsrådet icke vill bestrida, att ett sådant stöd kan tänkas i form av en differentiering av nöjesskatten. Statsrådet säger vidare, att om icke den internationella situationen omkastats, skulle han icke varit obenägen att överväga en nedsättning av nöjesskatten för svensk film. Vi hoppas med stöd i dessa uttalanden, att finansministern skall ägna saken en snar och välvillig uppmärksamhet. Vi behöva emellertid även i fortsättningen utländsk film, för att biograferna här i landet skola kunna köra. Den svenska filmen, vars språkområde är starkt begränsat men som företräder svenskt kynne och svensk mentalitet, behöver, även om importen minskas, väl det stöd, som föreslagits i motionen, för att kunna fortsätta sin verksamhet. Den utländska filmen med sina väldiga resurser kommer ändå att bevara sin ställning, helt enkelt av den anledningen, att Sverige icke kan producera stort mer än vad som nu sker — en produktion, som faktiskt, fastän många kanske inte tro det, ofta kostar mera än den inbringar, men som är nödvändig för att det stora antal biografer, som vi ha här i landet, skall kunna hållas i gång och för att vårt folk skall ha den tillgång till billig, men i allmänhet god förströelse som filmen skänker.

Jag har, herr talman, under dessa förhållanden intet yrkande att framställa, men jag uttalar den förhoppningen, att finansministern snart skall finna tiden inne för av motionärerna ifrågasatta åtgärder.

I detta anförande instämde herrar *Wagnsson* och *Lindhagen*.

Herr Sjö Dahl: Herr talman! Herr Sandén nämnde själv, att hans motion hade blivit något sent framlagd. Den kom vid en tidpunkt, då utskottet med

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

den snabba takt, med vilken utskotten måste arbeta så här mot riksdagens slut, redan hade fattat principiell ställning till de spörsmål, som sammanhängande med nöjesskattefrågan. Det är att beklaga, att ett sådant arbetssätt skall behöva tillämpas, men vi veta ju alla, att det brukar bli hart när nödvändigt mot riksdagens slut.

Till den första punkten i motionärernas framställning, enligt vilken man vill ha en enhetlig nöjesskatt av 25 procent på nettopriset för entré, hade säkerligen utskottet inte kunnat intaga en välvillig ställning, därför att ett bifall till det förslaget skulle bryta sönder hela det system för nöjesskattens utformning, som föreligger i propositionen och som utskottet, efter vad jag kan förstå, enhälligt har funnit vara riktigt. Det av herr Sandén förordade systemet skulle hava verkat så, att man för biografernas del bibehöll den egendomliga procentsatsen, att man vid ett lågt entrépris skulle ha börjat med att ta ut 16 å 17 procent i skatt, redan vid nästa entréprisläge skulle ha tagit ut nära 27 procent, för att sedan så småningom vid högre entrépris åter taga ut 16 å 17 procent och därefter plötsligt vid ännu högre entrépris låta den uttagna procentsatsen bliva 25 och sedan återigen sjunka. Det nu använda nöjesskattesystemet är inte försvarligt, och motionärernas bryter enhetligheten.

Därtill kommer, att motionärerna tydligen ha missförstått skattens verkningar. De tala t. ex. i sin motion om att tillämpningen av det nya systemet skulle verka förbryllande vid arbetet i biljettkassorna, beroende på att man vid lagens tillämpning skulle få räkna med ojämna öretal. Enligt propositionens förslag behöver man inte räkna med ojämna öretal, för såvitt icke vederbörande anordnare fastställer biljettpriset till ojämna öretal, men det kan man väl knappast förutsätta. Däremot kan man vid inbetalningen av skatten få lov att räkna med ojämna öretal. Jag tror dock att det svenska folkets räknekonst säkerligen är så utvecklad, att man kan multiplicera även med ojämna öretal.

Vad sedan beträffar hjälpen åt den svenska filmindustrien, har utskottet visserligen inte på denna punkt gjort något uttalande, men jag kan försäkra motionärerna, att denna underlåtenhet att göra ett uttalande icke betyder, att man inte haft i varje fall sympati för en verklig prövning av dessa förhållanden. Utskottet har icke opponerat gentemot departementschefens välvilliga inställning till synpunkterna beträffande stöd åt den inhemska filmproduktionen, då han säger sig anse dessa synpunkter vara »värda beaktande» o. s. v. Och jag skulle vilja i kammaren ge uttryck åt den, såsom jag tror, inom utskottet befintliga meningen, att en omprövning av den svenska filmindustriens ekonomiska ställning och ett eventuellt stöd åt den i en eller annan form nog skulle kunna vara lämplig.

Till utskottets utlåtande har fogats ett särskilt yttrande av en del av utskottets ledamöter. Detta går närmast ut på att man har haft sina dubier med hänsyn till om nöjesskatten skulle, under för övrigt oförändrade förhållanden, inflyta till kommunerna i samma utsträckning som hittills. Departementschefen har icke ansett det vara klart, att det skulle inflyta mindre belopp. De utskottsledamöter, som ha avgivit detta särskilda yttrande, ha förmenat, att, för såvitt nöjesskatten till kommunerna under för övrigt oförändrade förhållanden inflöte med mindre belopp än hittills, borde man ta under övervägande, om det inte skulle vara rimligt att för den tjänst, kommunerna göra staten genom att förrätta uppbörderna, en viss ersättning utmättes. Innan erfarenheter på den punkten vunnits, ha emellertid dessa medlemmar av utskottet icke ansett sig böra framställa något särskilt yrkande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

Herr Sandén: Herr talman! Bara ett par ord till herr Sjödahl.

Jag vill påpeka för herr Sjödahl, att även om herr Sjödahl säger, att motionen var sent framlagd, är det ju känt för herr Sjödahl, att den var framlagd i laga tid, och jag förmodar, att bevillningsutskottet liksom andra utskott inom riksdagen har skyldighet att, även om det skrivit sina utlåtanden i förväg, ta hänsyn till motioner, som väckas i kamrarna. Jag tror inte att så har blivit gjort i detta fall. Men tror herr Sjödahl, att utgången kommer att bli en annan, om en motion i frågan kommer att framläggas t. ex. i början av nästa lagtima riksdag, skola vi inte underlåta att stödja oss på herr Sjödahls vävilliga uttalande.

Vad herr Sjödahl vidare anförde, att det av Sveriges Biografägarreförbund utarbetade systemet för skattens erläggande skulle bryta sönder skatteskalen och göra skatteberäkningen krångligare, tror jag att herr Sjödahl vid ett närmare studium av detta förslag — jag förstår, att herr Sjödahl inte har haft tid att studera det så noga på grund av motionens »sena» ankomst — skall finna, att det är ett mycket enklare recept att följa än det utredningsmannen framburit. Därom råder inte något tvivel.

Herr talman! Jag har icke något yrkande att framställa, men jag tar fasta på den vävilliga utfästelse, som herr Sjödahl här givit.

Herr Wagnsson: Herr talman! Till vad herr Sandén nyss anförde vill jag bara foga ytterligare ett par ord. Jag vill då först och främst understryka det beklagliga i att bevillningsutskottet, såsom herr Sjödahl här upplyst om, icke brytt sig om att ägna denna vår motion någon egentlig behandling. Då utskottet tydligen redan hade fattat sitt beslut, innan motionen väcktes, men utskottet ändå hunnit i reciten redovisa motionen, hade det ju varit möjligt för utskottet att, utan att detta behövt förorsaka någon tidsutdräkt, ägna den argumentering, som återfinnes i motionen, någon uppmärksamhet.

Jag utgår från att kammarens ärade ledamöter under den nu rådande riksdagsbrådskan icke hunnit sätta sig närmare in i detaljerna, och jag skall därför ange vad som efter mitt sätt att se är huvudsynpunkten här.

Det förhåller sig på det sättet, att det argument, som departementschefen har framfört till förmån för den ståndpunkt gent emot förslaget om stöd åt den svenska filmen han intagit, knappast torde hålla vid ett närmare skärskådande, något som vi påvisat i motionen. Departementschefen säger nämligen, vilket herr Sandén redan förut har citerat, att han icke skulle »ha varit obenägen att överväga en nedsättning av nöjesskatten vid förevisning av svensk film, men konkurrensen med utländsk film torde sålunda för närvarande sakna större betydelse för de inhemska filmproducenterna. Under sådana förhållanden finner jag» — fortsätter statsrådet — »frågan om stöd åt svensk film genom lätnad i nöjesbeskattningen böra ställas på framtiden». För den, som inte närmare har satt sig in i dessa frågor, är ju denna argumentering ganska bestickande, men i själva verket är det så, att den svenska filmproduktionen, såsom var och en förstår, är i hög grad beroende av besöksfrekvensen på de svenska biograferna. Om, för att taga ett exempel från ett annat område, vi tänka oss att förhållandena skulle kunna möjliggöra ett förbud för spelandet på teater av annat än svenska skådespel, skulle man visserligen kunna säga med den argumentering som finansministern här givit, att därigenom den svenska dramatiken skulle få ett kraftigt understöd. Men det är ingalunda säkert, att det vore förhållandet. Vi ha inte någon så stark svensk dramatik. Det är mycket sannolikt, att en sådan anordning skulle resultera i en betydligt nedsatt besöksfrekvens på teatrarna ävensom i att åt-

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)
skilliga teatrar måste läggas ned. Det är precis samma förhållande på filmens område. Publikens vill ha ett omväxlande program, och om man tänker sig, att resultatet av den avstängning, vi nu ha, skulle bli, att vi finge hålla oss till uteslutande svenska program, skulle detta säkert komma att medföra en väsentlig nedgång av besöksfrekvensen på biograferna, vilket i sin tur skulle framtvinga, att ett stort antal svenska biografer måste läggas ned. Därmed undanrycktes ytterligare möjligheterna för att hålla en svensk filmproduktion uppe. Det är således inte på det sättet som utskottet, då det anslutit sig till finansministerns uttalande, tycks tro, att man genom denna avstängning ger ett kraftigt stöd åt den svenska filmproduktionen. Den svenska filmproduktionen kommer tvärtom inte i någon privilegierad ställning. Den råkar i stället i ett ganska prekärt läge genom vad som nu inträffat, och därför hade det om denna avstängningssituation kommer att inträda, vilket vi ännu inte veta, varit dubbelt angeläget att statsmakterna gjort ett försök att understödja den svenska filmproduktionen, så att den till gagn för landet skulle kunna fortsätta. Jag kan icke heller, herr talman, framställa något yrkande — det är omöjligt, då ju utskottet icke har upptagit dessa synpunkter till beaktande — men jag vill uttrycka den livliga förhoppningen, att bevillningsutskottet, när frågan vid en annan riksdag kommer fram, åtminstone bryr sig om att taga reda på den argumentering, som framföres, och att det, om det stannar på en negativ ståndpunkt, lägger fram någon motargumentering. Det har, som kammarens ledamöter nyss hörde, inte heller herr Sjödahl gjort, utan han har i stället i mycket älskvärd form anslutit sig till vad motionärerna på vissa punkter sagt. Det äro vi naturligtvis mycket tacksamma för, om det innebär, att man i framtiden också vill stödja motionens yrkande.

Herr Sjödahl: Herr talman! Jag kan inte underlåta att göra den anmärkningen, att motionärerna måste anse sig vara synnerligen originella på detta område, då de säga inte bara, att vi icke uppmärksammat motionen, utan också, att vi icke uppmärksammat de synpunkter, som i motionen framhållits. Jag vill erinra de ärade talarna om att dessa synpunkter äro upptagna till prövning av utredningsmannen, att de ha omprövats vid föregående tillfällen, att de vidare ha omprövats av departementschefen samt att de vid föredragningen i utskottet ävensom vid diskussion sedermera ha ytterligare prövats.

När herrarna kommo med sin motion i elfte timmen eller litet före tolv, kommo herrarna med synpunkter, som vi redan tagit ställning till i utskottet. Herrarna trodde sig då framföra någonting som var den nyheten, av den vikten och av den betydelsen, att man därför skulle ha varit tvungen att sätta i gång en ny diskussion inom utskottet. Herrarna kommo med gamla och väl lagrade varor.

Under sådana omständigheter vill jag säga, att rent formellt kunna motionärerna ha rätt i att vi icke i utskottets utlåtande diskuterat motionen, och för min personliga del får jag meddela, att jag inom utskottet yrkade, att vi skulle göra ett välvilligt uttalande om den i utskottets yttrande. Detta gick inte utskottet med på, men det hade nog varit klokt, om de gjort det. Även om herrarna alltså formellt kunna ha rätt i att vi icke direkt diskuterat motionen, så ha emellertid synpunkterna blivit vädrade, visserligen inte till belåtenhet för motionärerna, men till belåtenhet för dem, som inom utskottet ville se på och väga alla synpunkter, som överhuvud taget kunde läggas på detta ärende.

Jag tycker, att motionärerna skulle kunna vara tillfredsställda med departementschefens välvilliga uttalande och med en säkerligen inom bevillningsutskottet förefintlig välvilja mot en omprövning av förhållandena, även om denna inte tagit sig uttryck i en särskild mening, intagen i utskottets yttrande.

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

Herr Berg, Robert: Jag begärde ordet med anledning av herr Wagnssons anförande. Han sade, att utskottet icke ägnat den motion, varom det här är fråga, någon uppmärksamhet. Det påståendet är sanning, men med en mycket stor modifikation, ty det finns, vågar jag påstå, icke någon inom utskottet, som inte hade den uppfattningen, att man bör hjälpa eller stödja den inhemska filmproduktionen, om det finns någon möjlighet därtill. Om man emellertid, såsom vi i utskottet vid föredragningen av detta ärende, får upplysning om att det här i Sverige under år 1939 har åstadkommit 30 inhemska filmer för en kostnad av närmare 10 miljoner kronor, men att dessa filmers inspelning gått med en avsevärd förlust, frågar man sig vad anledningen är till att just de svenska filmerna gå med förlust. Då dessutom säkerligen inom hela vårt land sympatierna torde vara stora för svensk film, så att man hellre vill se de svenska filmerna än de utländska, frågar man sig, om denna förlust på inspelningen av de svenska filmerna kan vara beroende på för låg besöksfrekvens eller vad orsaken kan vara.

Emellertid har man nog inom utskottet man och man emellan givit uttryck för sin sympati för de synpunkter, som motionärerna framfört på denna fråga. Men dessa synpunkter framlades litet för sent inför utskottet, för att man där skulle kunna ägna dem den berättigade uppmärksamhet, som säkerligen samtliga utskottets ledamöter besjälats av önskan att ägna dem. Utskottet var inställt på att söka för kamrarna framlägga ett enhälligt utlåtande, vilket också lyckades så när som beträffande en enda punkt nämligen den, som gäller frågan, huruvida kommunerna skola få rätt att tillgodoräkna sig någon ersättning för sin verksamhet med uppbörden av de statliga nöjesskatte-medlen. Även i detta avseende höll man på att lyckas uppnå enighet, beroende på att man icke ville åstadkomma någon meningsskiljaktighet mellan stad och land. Å andra sidan förstår man ju, att representanterna för de större städerna, där nöjesskatten ju är av någon betydelse, anse, att någon ersättning för kommunernas arbete med indrivandet av dessa skattemedel bör utgå till kommunerna. När man har den uppfattningen, har man kanhända inte tagit i betraktande, i vad mån sådan ersättning kan erhållas därigenom, att redan inom de 50 procenten av nöjesskatteinkomsten måhända kan ligga ett belopp, överskjutande det nuvarande till sådan grad, att det åtminstone i någon mån kan kompensera de kommunala myndigheterna för deras göromål med redovisningen. Man vet ju inte för närvarande, hur stor förskjutning det kan bli. Men då tyckte man inom utskottet, att man borde nöja sig med att söka få erfarenhet på detta område, innan man gick in för att av statsmakterna kräva särskild ersättning för dessa kamerala göromål. Det är detta, som har delat utskottet i så måtto, att några av ledamöterna till utskottsutlåtandet fogat ett särskilt yttrande. Däröver förelågo ju motioner angående befrielse från nöjesskatt, motioner, som sannerligen voro mycket behjärtansvärda. Jag vill i detta sammanhang erinra om den av herr Fredrik Ström väckta motionen om befrielse från nöjesskatt för arbetslösa, för pensionärer och för sådana personer, som praktiskt taget sakna inkomst, motionen om befrielse från nöjesskatt för militärer o. s. v. Men vi måste släppa allt detta för att åstadkomma enighet inom utskottet, hur behjärtansvärda de framförda synpunkterna än voro.

Det bör därför inte väcka förvåning, att utskottet inte kunnat ägna den av herrar Sandén och Wagnsson väckta motionen påräknad uppmärksamhet. Jag tror, att det i denna motion framförda önskemålet nog måste arbeta sig fram. Vill man skydda den inhemska filmindustrin, kan det ju ske på flera olika sätt, antingen genom höjning av nöjesskatten för utländsk film och minskning för inhemska, eller också genom restitution eller subvention. Dessa

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

spörsmål kräva säkerligen en ganska omfattande utredning. Jag kan emellertid trösta herr Wagnsson och även herr Sandén med att försäkra, att när den frågan en gång kommer upp och blir aktuell, så skola ni i oss ingalunda finna några motståndare till den svenska filmindustriens stödjande, utan snarare tvärtom.

Det är med åberopande av dessa synpunkter, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Herr talman! Min ärade vän på Göteborgsbanken brukar ofta slåss med frejdigt mod. Om han denna gång — såsom han tydligt gjorde — i sin argumentering mera påminde om en orm i en myrstack än om en riddare, som faller sin lans, så berodde det närmast på vad han själv avslöjade i senare delen av sitt anförande, nämligen att han i själ och hjärta har ungefär samma uppfattning om utskottets sätt att behandla denna fråga som herr Sandén först gav uttryck åt, och att han också i utskottet sökt vinna gehör för denna ståndpunkt. Det är naturligtvis inte så lätt att sedan i kammaren försvara utskottet för att det inte följt herr Sjö Dahl.

Jag begärde emellertid ordet för att påpeka en sak för herr Sjö Dahl. Han förklarade, att vi i motionen bara bjödo på gamla, väl lagrade varor och att detta förslag blivit noggrant prövat förut. Det är inte alldeles riktigt, i så måtto nämligen, att då finansministern avböjt det förslag, som han hade prövat, men som han förklarade sig stå mycket välvillig mot, så hade han som skäl härför åberopat, att det nuvarande läget gäve den svenska filmen konkurrenskraft. Gentemot detta ha vi då i motionen sökt uppvisa, att så icke är förhållandet. Det nuvarande läget är för den svenska filmen mera prekärt, och det gör, att svensk film nu torde vara i större behov av understöd än den under normala förhållanden är.

Det är dessa synpunkter som både herr Sandén och jag här förklarat, att vi inte kunnat finna på något sätt belysta i utskottets utlåtande. Om herr Sjö Dahl vill taga oss ur den villfarelsen och påvisa, var detta bemötande finnes, eller om han själv i kammaren vill prestera ett bemötande av dessa synpunkter, så skulle ju debatten därmed berikas.

Herr Sandén: Herr talman! Efter herr Wagnssons anförande skulle jag kunna nöja mig med att instämma i detta, men jag vill tillägga ett par ord.

Då herr Sjö Dahl sade, att det var gamla och väl lagrade varor, som vi motionärer bjödo utskottet på, tänkte jag, att herr Sjö Dahl som gammal gourmet skulle vara tillfredsställd härmed, men det var inte herr Sjö Dahl. Nu förhåller det sig icke som herr Sjö Dahl påstod. Hans påstående visar endast, att han icke tillräckligt noga läst motionen. Ty vad utredningsmannen andragit i sin utredning och departementschefen sagt i den kungl. propositionen samstämmar inte med det, som vi anförde i motionen och som ligger i linje med det verkliga förhållandet.

Nå, jag skall inte fortsätta diskussionen. Jag ber att i tacksam hägkomst få notera även herr Bergs välvilja.

Herr Ewerlöf: Herr talman! Jag begärde ordet närmast med anledning av herr Bergs yttrande, däri han till stöd för den ståndpunkt, som utskottet intagit till frågan, huruvida kommunerna skulle få ersättning för uppbörderna av den statliga delen av nöjesskatten, anförde, att man nog kunde räkna med att de 50 % av skatten, som skulle stanna hos kommunen, kommer att visa en sådan stegring i förhållande till den nuvarande skatteinkomsten, att omkost-

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

naderna för uppbörderna av den statliga skatteandelen därigenom bleve kompen-serade.

Det finnes ingenting i handlingarna, som ger stöd för ett sådant antagande. Undersökningar äro gjorda, som för vissa kommuner visa, att de med den nya skalan ha att räkna med betydligt minskade inkomster i förhållande till vad de haft förut, och det finnes måhända en och annan kommun, där man kan peka på motsatsen. Man vet sålunda i närvarande stund icke, huruvida resultatet kommer att bli det ena eller det andra. Kanhända blir det på vissa håll det ena, på andra håll det andra. Men är denna fråga verkligen av betydelse för bedömande av spørsmålet, huruvida det är skäligt att staten tar del i kostnaderna för uppbörderna av nöjesskatten? När staten nu skall uppbära hälften av denna skatt, är det väl ett naturligt önskemål från kommunernas sida, att lika väl som man skall dela skatten i lika delar, bör man också i lämplig form dela uppbördskostnaderna i lika delar.

Jag hade hoppats, att en så pass rimlig önskan som denna skulle ha kommit till uttryck i utskottets yttrande. När så icke skett, utan önskemålet endast upptagits av vissa av utskottets ledamöter, så vill jag, herr talman, understryka vad i detta yttrande anföres och samtidigt uttala den förhoppningen, att skäligheten i det önskemål, som där framföres, så småningom skall komma att gå upp även för dem, som i nuvarande stund ha en annan inställning.

Herr Sjö Dahl: Jag vill bara, herr talman, tillåta mig nämna, att innan motionen inlämnades till utskottet, hade utskottet uppvaktats av en deputation från Svensk filmindustri och någon annan sammanslutning och därvid genom åtskilliga anföranden fått del av alla de synpunkter, som sedermera motionärerna på egendomligt nog nästan ordagrant samma sätt ha framfört i sin högst originella motion.

Jag skulle tillika vilja säga, att utskottet även beaktat och iakttagit de högst växlande ståndpunkter, som motionärerna, om jag minnes rätt, intagit från det ena året till det andra. Ena året var det framför allt fråga om faran för den utländska konkurrensen, andra året framhåller man, att om vi inte få in utländsk film, blir det inte möjligt att hålla biografer, där vi kunna spela de svenska filmerna. Utskottet har, som sagt, iakttagit mångsidigheten och växlingarna i de ärade motionärernas synpunkter.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag tillåter mig instämma i vad den förste talaren, en av motionärerna, yttrade. Jag skall be att bara helt kort få ange några skäl för min ståndpunkt.

Filmen börjar mer och mer bli en nödvändighet för folket. Den sätter problem på sin spets, som gripa oss ända in i det djupaste av vår själ. Den förkovras. Det gives filmer, som alla vilja se. Men naturligtvis finnes det vid sidan därav också filmer, som man icke bryr sig om, därför att de mera äro skumplöjning på ytan.

Det är särskilt de utländska filmerna som slå an. Det beror på att man i utlandet har de stora resurserna och därför även kan åstadkomma imponerande resultat. De svenska, mera fattiga filmerna rörde sig i begynnelsen ibland väl mycket med dryckeslag, flickor med nakna ben och slikt.

Men nu dagas det även hos oss. De svenska filmerna framträda allt mer som pärlor. *De gripa ända till tårar och väcka ända till hänförelse. Och vi känna oss på samma gång helt hemma.* Därför tycker jag det är riktigt, att Sverige i denna ojämna konkurrens med stormakterna, som kunna framställa påkostade filmer och konkurrera ut Sverige med sin grandezza, ger den svenska filmen ett ekonomiskt handtag. Stormaktspolitiken bör även på detta andliga

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)
område få finna sig i att det togs hänsyn till svenska förhållanden och möjligheter. Därför vill jag livligt instämma i motionärernas förslag.

Det yttrades av en talare på Göteborgsbänken, att här är så mycket utrett och utrett. Jag känner till dessa »utredningar». De göra icke någon skäl för namnet. Det tillkallas »sakkunniga», som icke äro sakkunniga, men bli det först med utnämningen. Och så rida höga vederbörande med dessa efter deras sinne och deras avsikter utsedda människorna, som sedan komma med färdiga och troskyldiga »utredningar». Förr kallades de alltid delegerade, nu kallas de sakkunniga, och det heter: den »sakkunnige» säger om den saken, »de sakkunniga» förklara om den saken o. s. v. — Jag hatar de »sakkunnige»!

Herr Berg, Robert: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Ewerlöfs anförande.

Det är klart, att herr Ewerlöfs anmärkningar kunna anses ha ett visst berättigande, men det finnes i detta sammanhang ett par omständigheter, som man inte får förbise. Man måste dels ta hänsyn till att nöjesskatt numera kommer att uppbäras i en hel del kommuner, som tidigare icke haft sådan. Vidare gäller det att bestämma procentsatsen för den ersättning, som skall utgå till kommunerna för att de ombesörja uppbörden av statens andel i nöjesskatten. Om vi antaga, att denna ersättning fastställes till 5 %, så skall en kommun, som i nöjesskatt får in exempelvis 100 kronor om året, själv behålla 50 kronor och därutöver 5 % för uppbörden av statens andel, som också är 50 kronor, d. v. s. 2 kr. 50 öre. Det är alldeles uppenbart, att dessa förhållanden måste närmare utredas, så att man får klart för sig, vilken procentsats som lämpligen bör fixeras för detta uppbördsarbete eller om ersättning skall utgå i annan form.

Det är oklarheten i dessa förhållanden som har gjort, att utskottets majoritet icke ansett sig kunna förorda ett tillmötesgående av kommunernas anspråk. Vi ha nämligen räknat med, att när kommunerna nu erhålla 50 % av skatten, komma beloppen att överstiga vad som tidigare influtit, och man vill nu vänta och se, i vad mån dessa beräkningar komma att hålla streck. Det är dessa synpunkter, herr talman, som föranlett utskottet att visavi kommunernas krav intaga en avvaktande hållning, till dess en utredning i berörda hänseende blivit verkställd.

Herr Sköldén: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Ewerlöfs anförande.

Herr Ewerlöf gjorde gällande, att kommunerna borde åtnjuta viss del av statens inkomster av nöjesskatten som ersättning för uppbördskostnaderna, och han sade sig ha väntat ett kraftigt understrykande av ett dylikt önskemål från utskottets sida.

Jag tror emellertid, att om herr Ewerlöf hade suttit med i utskottet, skulle han säkerligen ha varit lika försiktig som de herrar, vilka till utlåtandet fogat ett särskilt yttrande. Dessa herrar hade nog från början samma uppfattning som herr Ewerlöf, men under ärendets behandling tvättades den ur undan för undan, ty man kom så småningom underfund med att den som gapar över mycket, han mister ofta hela stycket, och herrarna voro rädda för att mista hela stycket. Förhållandet är nämligen det, att i andra kammaren av herrar Nolin, Staxäng och Arvid Karlsson väckts en motion, som också varit behandlad i utskottet, angående förstärkning av hela nöjesskatten. Hade herr Ewerlöf suttit i bevillningsutskottet och vid behandlingen av nu föreliggande ärende kommit med ett yrkande i överensstämmelse med de önskemål han här uttalat, hade detta förmodligen givit anledning till en reservation med krav på helt

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

förstatligande av nöjesskatten. Hur en sådan reservation sedermera kommit att upptagas av kammaren, vill jag inte yttra mig om, men det är icke osannolikt, att den kunde ha vunnit bifall.

Enligt min mening borde nöjesskatten helt komma staten till godo. Den drabbar och fördelar sig alldeles för ojämnt för att vara en kommunalskatt. År 1936 — den färskaste statistik jag lyckats komma över — uppgick nöjesskatten till cirka 9 miljoner kronor. Därav uppburo städerna 7.5 miljoner, köpingarna och landsbygden 1.11 miljoner och municipalsamhällena 330,000 kronor. Om vi nu skilja på köpingarna och landsbygden och tänka oss, att de förra uppburit dubbelt så mycket i nöjesskatt som municipalsamhällena, vilket antagande icke torde vara alltför oriktigt, skulle landsbygden endast ha fått cirka 500,000 av dessa 9 miljoner kronor. Allt det andra gick till städer och stadsliknande samhällen. I själva verket erläggas emellertid landsbygdens invånare en betydligt större del av denna skatt. Här föreligger således en möjlighet för större samhällscentra att beskatta de kringliggande kommunernas invånare och tillgodogöra sig dessa inkomster.

Det är för att undgå en reservation med yrkande att nöjesskatten helt borde komma staten till godo som vissa medlemmar av utskottet nöjt sig med att avgiva ett särskilt yttrande. För dagen har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets utlåtande, men jag svarar inte för hur det kan gå i fortsättningen.

Herr Velander: Herr talman! Herr Sköldén har känt sig uppfordrad till en förklaring, varför de ledamöter av utskottet, som avgivit det särskilda, till utskottsbetänkandet fogade yttrandet, nöjt sig därmed. Jag är inte beredd att skriva under denna förklaring från herr Sköldéns sida. Situationen inom utskottet har inte varit så känslig, att icke ett direkt yrkande på att kommunerna skola kompenseras för sina utgifter och uppoffringar för uppbörderna kunnat framställas. Ett sådant yrkande har nämligen inom utskottet ställts åtminstone av mig, och att jag icke fullföljde detta yrkande i en till betänkandet fogad reservation, är helt att tillskriva den omständigheten, som och tidigare här berörts, att det förefanns en bestämd önskan att söka förebygga en mera vidlyftig diskussion i riksdagens kamrar. Den avsikten har, som herrarna kunnat finna, inte blivit förverkligad. Det må därför tillåtas även mig att yttra några ord.

Jag måste säga, att de synpunkter, som under debatten framförts av herr Berg, känner jag inte igen från utskottet. Herr Berg började med att förklara, att man — eller åtminstone herr Berg — inom utskottet varit av den mening, att det mycket väl kunde komma att visa sig, att de 50 % av nöjesskatten, som kommunerna skola vara berättigade att uppbära, uppginge till större belopp än den nöjesskatt, som kommunerna enligt nu gällande grunder åtnjuta, och det var därför som utskottsmajoriteten inte velat ge uttryck åt samma tanke som de ledamöter av utskottet, som stå för det särskilda yttrandet. Den förklaringen är inte riktig, ty förhölle det sig på det sättet, skulle utskottet blivit fullt enigt på denna punkt. I det särskilda yttrandet förutsattes nämligen ingenting annat än att frågan om ersättning för uppbörderna skall ägnas uppmärksamhet, och om denna uppmärksamhet leder till ett konstaterande att kommunerna erhålla mindre i nöjesskatt än tidigare och sålunda ingen kompensation för ombesörjandet av uppbörderna, skulle särskild ersättning därför ifrågakomma.

Det föreligger emellertid en ganska starkt utbredd mening, att nöjesskatten enligt de nya grunderna kommer att tillföra kommunerna mindre intäkter än

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)
 tidigare. I det hänseendet har det verkställts en del beräkningar, bl. a. för Malmö stads vidkommande. Dessa beräkningar ha givit vid handen, att nöjesskatten därstädes under 1939 med tillämpning av de nya grunderna skulle ha kommit att minskas med inte mindre än 26.7 % eller med cirka 142,000 kronor. Det är därför knappast någon anledning att följa de tankegångar, som herr Berg skattade åt, att kommunerna nu skulle tillföras en större intäkt av nöjesskatten än tidigare.

Beträffande frågan om stöd i en eller annan form åt svensk film skall jag inte inlåta mig på några djupgående reflexioner därom. Den frågan inrymmer emellertid två ting. Det ena är, huruvida svensk film överhuvud taget är förtjänt av understöd, och det andra är, i vilken form detta understöd skall kunna beredas. Jag finner icke tillräcklig utredning härutinnan föreligga, och jag vill hava sagt, att det i varje fall knappast torde kunna framföras något bärande skäl för exempelvis en sådan uppfattning som att kommunerna genom restitution av nöjesskatt eller genom minskning i annan ordning av den kommunerna tillkommande nöjesskatten skola vara med om att bereda svensk film någon särskild subvention. Skall subvention beredas svensk film, bör det ske genom uppoffringar från statens sida och inte från kommunernas. Till dessa spörsmål har det emellertid inte funnits möjlighet att ta någon definitiv ståndpunkt i detta sammanhang.

Det har sagts här från något håll, att landskommunerna hade så litet intresse av nöjesskatten, därför att den går till städerna och de större samhällena, och att detta skulle innebära en orättvisa för landsbygdens vidkommande. Det ligger måhända någonting i detta, men det är ju så, att all verksamhet regelmässigt beskattas, där den bedrives, och man kan knappast ifrågasätta någonting annat, när det gäller nöjesskatten. Sedan tillkommer ju den omständigheten, att städerna och de större samhällena torde ha nedlagt betydande kostnader för att främja nöjeslivet, för att det skall kunna äga rum under så lämpliga former som möjligt. Denna synpunkt bör man i detta sammanhang inte bortse ifrån.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande att framföra än om bifall till utskottets hemställan.

Wagnsson: Jag vill bara säga ett enda ord till.

Herr Sjödahl hävdade, att herr Sandén och jag i tidigare framställningar skulle ha företrätt en annan uppfattning rörande betydelsen av att de svenska biograferna vore försedda med utländsk film. Detta måste bero på att herr Sjödahls minne sviker honom. I den motion vid förra årets urtima riksdag, som han syftar på och som jag har plockat fram, säges det direkt i motiveringen: »Naturligtvis är den svenska biografägaren i mycket hög grad beroende av utländsk film.» Vi ha alltså ingalunda tidigare underskattat denna omständighet.

Till herr Velander vill jag säga, att den linje, som han förklarade vara möjlig eller som han i varje fall icke tog direkt avstånd ifrån, nämligen att man av den statliga nöjesskatten skulle restituera ett belopp till filmproducenterna, är just samma linje som motionärerna ha företrätt; de ha alltså icke avsett att detta understöd skulle tagas av den kommunala nöjesskatten.

Till sist vill jag, för att ytterligare poängtera det allvarliga läget, understryka vad herr Sandén sade i sitt första anförande, nämligen att den för vårt land så utomordentligt värdefulla kulturfilmen, den s. k. kortfilm som vi få se på våra biografer och som fyller oss med glädje och stolthet, riskerar att icke längre kunna produceras med hänsyn till det läge som den svenska filmen råkat in i. Jag vill tillägga, att jag hoppas att informationssty-

Förordningsförslag om nöjesskatt m. m. (Forts.)

relsen eller något annat statligt organ vid behov måtte dra försorg om att staten direkt understöder produktionen av sådan kortfilm.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

*Ang. viss
ändring i
valutalagen.*

I en till riksdagen avlåten, den 10 maj 1940 dagtecknad proposition, nr 262, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande

Förslag

till

L a g**om ändrad lydelse av 5 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).**

Häri genom förordnas, att 5 § valutalagen den 22 juni 1939 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

5 §.

Där för tillsyn å efterlevnad av förordnande, som Konungen jämlikt 2 § meddelat, så finnes behöfligt, äge Konungen stadga skyldighet att förete handelsböcker jämte därtill hörande handlingar, så ock medgiva rätt för polismyndighet, riksbanken eller tjänsteman, som riksbanken därtill förordnar, att öppna och granska brev och andra försändelser, som finnas i postverkets vård. Konungen må — — — avsedda ändamålet.

Denna lag träder omedelbart i kraft.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade anmälts av herr *Sandén*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Sandén: Herr talman! Vid det nu föredragna utlåtandet har jag inom bankoutskottet fogat en blank reservation. Orsaken härtill är, att det förefaller mig, som om ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra onödigt långt gående konsekvenser. Enligt propositionen skall det ha kommit till valutakontorets kännedom, att valutaförordningens bestämmelser rörande icke medgivna valutaförsändelser till eller från utlandet kringgås genom att till posten inlämnas oassurerade eller orekommenderade brev, vilka expedieras utan den kontroll, som gäller för assurerade eller rekommenderade försändelser. Valutakontoret har funnit, att åtgärder häremot böra vidtagas, och har föreslagit att »polismyndighet, riksbanken eller tjänsteman som riksbanken därtill förordnar skall få rätt att öppna och granska brev och andra försändelser, som finnas i postverkets vård». Kungl. Maj:t och senare även bankoutskottet ha accepterat valutakontorets uppfattning. Men vad innebär ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition och utskottets utlåtande? Efter vad jag kan förstå, innebär det att *all* post, således även den, som växlas mellan svenska medborgare inom landet, kan komma att underkastas granskning av polismyndighet eller av av riksbanken förordnad tjänsteman. Är inte detta att bruka mera våld än nöden kräver?

Ang. viss ändring i valutalagen. (Forts.)

Lagrådet har funnit förslaget betänkligt. Två av dess ledamöter ha med poängterande av sina betänkligheter tillstyrkt, två ha avstyrkt antagandet. De senare ha bland annat anfört: »Förslaget innebär befogenhet för de däri omnämnda myndigheterna och tjänstemännen att öppna och granska postförsändelser, även om misstanke om brottsligt förfarande ej föreligger mot avsändare eller mottagare och utan att anledning överhuvud finnes att antaga att något brott föröfvats. En så utsträckt befogenhet innefattar ett mycket starkt intrång i viktiga rättigheter, och den är naturligtvis också fullkomligt främmande för den ordinära lagstiftningen i ämnet, 1933 års tvångsmedelslag.» Det är justitieråden Lawski och von Steyern som gjort detta uttalande, och de förklara till slut, att vad som anförts som motiv för den begärda kontrollen icke ger stöd för antagandet, att man inte kan komma till rätta med nuvarande svårigheter genom en tillämpning av redan gällande regler.

Med hänvisning till dessa omständigheter är det som jag reserverat mig mot utskottets utlåtande. Jag skulle emellertid inte ha gjort detta, om ändringen i valutalagen begränsats att gälla post till och från utlandet. Men inom Sverige lära väl knappast otillåtna valutatransaktioner äga rum. Godkänner riksdagen förslaget, lär det knappast dröja länge, förrän ett osmakligt granskande av posten svenska medborgare emellan påbörjas. Bankoutskottet har visserligen påpekat behovet av att den ifrågasatta lagstiftningen handhaves med varsamhet och att omsorg iakttages vid urvalet av den personal, som skall handha det delikata uppdraget att kika i andras brev, men vad ha vi för garantier, att dessa önskingar komma att följas? Såvitt jag förstår, finnas inga som helst garantier i detta avseende. Mig veterligt befinna vi oss icke i en sådan situation, att vi behöva angripa en gammal, i folkmedvetandet djupt rotad rättighet, som tillika är förenad med en stark känsla av respekt för det obrutna brevet innehåll, vilken känsla genom ett beslut i enlighet med bankoutskottets förslag kommer att undergrävas.

Med hänvisning till vad jag sålunda anfört hemställer jag om sådan ändring i bankoutskottets förslag, att orden »till och från utlandet» infogas i valutalagens § 5, omedelbart före orden »som finnas i postverkets vård».

I herr Sandéns yttrande instämde herrar *Undén, Schlyter, Theodor Nilsson, Fredrik Ström, Tamm, Herlitz och Asplund.*

Herr andre vice talmannen: Herr talman! De betänkligheter mot den ifrågavarande lagstiftningen, som kommit till uttryck i det senaste anförandet, hyser också jag, och jag vågar påstå att dessa betänkligheter delas även av finansministern, såsom framgår av propositionen, och i alldeles särskilt hög grad av utskottet. Jag vill personligen deklarerera att mina betänkligheter äro så starka, att om kammaren gör den ändring i utskottsförslaget, som herr Sandén föreslår, kommer jag för min del att resignera på den punkten.

Det rör ju här ett ömtåligt område, och det är svårt att tala öppet om de förhållanden, som ligga till grund för finansministerns förslag. Enligt valutakontorets och generalpoststyrelsens uppfattning har i rätt stor utsträckning förekommit ett kringgående av lagens bestämmelser om förbud mot export av värdepapper på så sätt, att sådana sändas till utlandet i oassurerade och orekommenderade brev.

Man kan ju fråga vilken betydelse det har, att man blir i tillfälle att öppna brev, som icke äro adresserade till utlandet, utan till personer inom Sverige. Även på den punkten kan man inte säga annat än att det från vederbörande myndigheter konstaterats, att även genom sådana försändelser ett kringgående av förbudet har möjliggjorts. Jag skall inte ingå på någon re-

Ang. viss ändring i valutalagen. (Forts.)

dogörelse för tillvägagångssättet, och bankoutskottet för sin del har tagit för gott de försäkringar som utskottet fått. Men, som sagt, jag har ingenting emot ett förtydligande eller ett tillägg till utskottsförslaget av det innehåll, som herr Sandén föreslår. Emellertid har andra kammaren alldeles nyss bifallit utskottsförslaget utan en sådan ändring, trots att förslag i den riktningen framställts även i andra kammaren. Det kanske blir litet svårt att sammanjämka de båda ståndpunkterna, men trots att jag yrkar bifall till utskottsförslaget, vill jag ännu en gång deklarerera, att jag icke kommer att motsätta mig den ändring som herr Sandén föreslagit.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Sandén, att kammaren skulle bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition med den ändring, att i lagförslaget näst efter orden »andra försändelser» tillades orden »till eller från utlandet».

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr Sandéns yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 43, angående ersättning till viss hos 1940 års riksdag anställd personal vid inkallelse till militärtjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets memorial nr 44, angående tilläggsarvoden till sekreteraren och notarien med sekreterargöromål hos första lagutskottet. *Ang. tilläggsarvoden till två tjänstemän hos första lagutskottet.*

I detta memorial hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att sekreteraren hos första lagutskottet, assessorn S. Romanus, och notarien med sekreterargöromål hos samma utskott, assessorn C. Svennegård, finge räknat från början av innevarande års riksdag, tillsvidare vardera åtnjuta — utöver arvode enligt avlöningsbestämmelserna för riksdagens personal — tilläggsarvode med 180 kronor i månaden under förbehåll likväl, att tilläggsarvodet finge utgå endast för tid varunder vederbörande med avstående av samtliga med hans statstjänst förenade löneförmåner åtnjutit hel ledighet från denna på grund av tjänstgöring hos riksdagen.

Herr Wistrand: Herr talman! Detta ärende har passerat flera instanser inom riksdagen, och det är kanske därför en smula otacksamt att uppträda mot förslaget. Jag kan emellertid inte underlåta att i detta sammanhang framhålla några synpunkter.

Vid 1939 års riksdag fastställdes en stat för arvoden till tjänstemän vid riksdagens utskott. Detta fastställande hade föregåtts av långvariga utredningar, varvid olika möjligheter hade varit uppe till prövning. Dels ifrågasattes en generell höjning av arvodena, vilket emellertid riksdagen ansåg under inga omständigheter böra ifrågakomma, dels ett tidigare tillämpat system med ersättning för avstådda löneförmåner i statstjänst, vilket icke heller vann riksdagens gillande. En tredje utväg, som man till slut valde, var att i vissa fall lämna möjlighet öppen till tilläggsarvoden. Dessa tilläggsarvoden skulle, enligt vad utskottet uttalade, beviljas i sådana fall, då de visade sig erforderliga för att förvärva eller bibehålla särskilt kvalificerade personer för vissa befattningar, eller då andra synnerliga skäl förelågo.

Det huvudsakliga skäl som första lagutskottet nu har åberopat för ett till-

Ang. tilläggsarvoden till två tjänstemän hos första lagutskottet. (Forts.)
 läggsarvode åt sin sekreterare är att arvodet för sekreterare och i allmänhet hos utskotten anställda bör vara högre än vederbörandes inkomst i statstjänst. Detta är en princip, som jag under inga förhållanden anser böra godtagas. Naturligtvis ställer jag i detta sammanhang första lagutskottets högt förtjänte sekreterare utanför denna diskussion och ingår uteslutande på principfrågan. Det finns enligt min mening ingen grund för denna princip, som är den enda åberopade och som accentueras i det föreliggande fallet genom bankoutskottets förslag, att dessa tilläggsarvoden icke skola lämnas endast för denna riksdag utan utgå tillsvidare. En särskilt stor arbetsbörda i år har sålunda icke kunnat åberopas som skäl och detta skäl har heller icke framförts. Bifaller man detta förslag, måste det leda till att vi få liknande framställningar från andra utskottssekreterare, som med lika stor rätt anse sig kunna göra anspråk på tilläggsarvoden efter samma grunder som de båda tjänstemännen i första lagutskottet. Därmed är i själva verket grunden undanryckt för hela den lönereglering, som dock endast är ett år gammal, och man står inför konsekvensen att nödgas företaga genomgående och ganska genomgripande arvodeshöjningar.

I dessa tider måste man ju ålägga sig en mycket stor återhållsamhet beträffande utgifter. De enskilda få göra det, men de enskilda ha krav på att staten också gör det. Men inte nog med det, skulle jag vilja säga. Jag tror, att man inom riksdagen skulle varit mera betänksam mot en åtgärd som denna, om det gällt tjänstemän, som vore uppförda på den allmänna riksstaten. Riksdagen är emellertid enligt min tanke skyldig att ålägga sig samma återhållsamhet beträffande sina egna som beträffande statsverkets utgifter. Vad som kan passera under lyckligare och bättre ekonomiska förhållanden får man nu betänka sig både en och två gånger inför. Därför kan jag inte finna att det under nuvarande förhållanden är lämpligt att på sätt, som här är ifrågasatt, bevilja tilläggsarvoden av så pass prejudicerande betydelse som detta beslut utan tvivel kommer att få. Jag ser mig därför nödsakad, herr talman, att yrka avslag på bankoutskottets hemställan i detta memorial.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag måste erkänna, att det finns åtskilligt berättigat i vad den siste ärade talaren anförde, men för att vinna någon framgång för sina synpunkter borde han ha begärt ordet i följd, då denna fråga behandlades, och icke i år. Han talade om att det beslut, som riksdagen skulle fatta på grundval av bankoutskottets förslag, skulle innebära ett upprivande av den lönestat, som antogs för ett år sedan. Jag vill erinra om hur denna sak har utvecklats sig. Tidigare gällde den bestämmelsen beträffande arvoden till utskottens personal i sekreterarställning, att dessa arvoden skulle utgå med dels ett av riksdagen fastställt belopp, dels därutöver, i de fall då så kunde tillämpas, ersättning för förlorat inkomst i statstjänst. Många här i riksdagen ansågo, att detta system var olämpligt och att man hellre borde tillämpa ett system med generella arvoden utan några särskilda ersättningar. Man menade, att beloppen skulle kunna sättas så pass höga, att de kunde inkludera även ersättning för den inkomst, som vederbörande hade förlorat genom att han måste avstå från sin tjänst på annat håll. År 1934 trädde dessa nya bestämmelser i kraft. Man skulle successivt övergå till den ordningen, att ett fast arvode skulle utgå till sekreterare i utskott, men däremot icke någon ersättning för förlorat inkomst i statstjänst. Enligt övergångsbestämmelserna skulle emellertid i tjänst varande personal, som hade dylik ersättning, få behålla hälften av densamma.

Det dröjde inte många år, innan det började gnissla i det nya systemet. Utskotten funno att det medförde svårigheter för dem att få kvalificerad perso-

Ang. tilläggsarvoden till två tjänstemän hos första lagutskottet. (Forts.)
nal till tjänsterna inom sina kanslier. Ätminstone påstodo utskottsordförandena detta i sina klagomål hos bankoutskottet. Tjänstemän, som hade tagit anställning, hade utgått ifrån att de skulle få en sådan ersättning, och en del konflikter uppstodo. Själv hade jag den uppfattningen, att det nya systemet var principiellt riktigt, varför jag under många år försökte hålla igen de krav på ändring, som redan tidigt framställdes, framförallt från första lagutskottet. Men i fjol bröts det motstånd, som bankoutskottet hade rest mot sådana ändringar. Det var alltså inte så, som herr Wistrand tror, att någon bestämd stat fastställdes vid förra årets riksdag, utan i stället så, att den av 1934 års riksdag fastställda ordningen sönderbröts genom att undantag gjordes beträffande vissa tjänstemän i riksdagen. Dessa undantag gällde bl. a. dels andra kammararens sekreterare, som vid sin anställning hade utgått ifrån att han skulle ha en sådan särskild ersättning, dels konstitutionsutskottets sekreterare, som visserligen icke var anställd i statstjänst, men ansåg sig berättigad till en särskild ersättning med hänsyn till sin långa tjänstetid i utskottet. Första lagutskottet figurerade i argumenteringen i fjol, men någon framställning från utskottet om särskild ersättning åt dess tjänstemän förelåg då icke. Först i år har en sådan inlämnats till talmännen och från talmännen kommit till bankoutskottet. Den framställning, som i fjol gjordes från talmänskonferensens sida, var mycket tungt vägande, och bankoutskottet ansåg sig icke, med hänsyn till de ideliga klagomålen, kunna vidhålla sitt motstånd, utan ingick till kamrarna med ett förslag om vissa uppmjukningar. Kamrarna biföllo bankoutskottets förslag, och i år har bankoutskottet endast dragit ut konsekvensen av detta beslut genom att tillstyrka den framställning, som via talmännen kommit till bankoutskottet från första lagutskottet. Huruvida den argumentering, som första lagutskottet har anfört i de speciella fallen, är riktig eller inte, vill jag inte yttra mig om. Bankoutskottet har för sin del ansett, att det bör ankomma på varje särskilt utskott att bedöma situationen.

Ehuru jag i vissa stycken delar herr Wistrands uppfattning, tror jag, herr talman, att man i år inte kan göra annat än bifalla bankoutskottets förslag.

Herr Schlyter: Herr talman! Jag har för min del alldeles samma principiella inställning till denna fråga som herr Wistrand, och jag anser också, att de gällande avlöningsbestämmelserna för utskottens sekreterare äro väl avvägda. I varje fall gäller detta de utskott, som jag tror mig kunna bedöma, nämligen första och andra lagutskottet. De lönevillkor, som där bjudas nytillträdande tjänstemän, förefalla mig ha just den storlek, som lämpar sig för det åldersstadium, vid vilket sekreterare och notarier med sekreterargöromål börja tjänstgöra inom dessa utskott. Emellertid är det alldeles nödvändigt, om utskotten vilja behålla de i hög grad kvalificerade sekreterarkrafter, som vi med ljus och lykta leta efter innan vi antaga dem, att dessa tjänstemän få så att säga stiga i lönegraderna inom utskotten, parallellt med sin befordran inom de tjänstgöringsområden från vilka de tagas. Regeln är, kan man säga, att en ung jurist är fiskal, när han börjar i ett lagutskott, och sedan under årens lopp avancerar till assessor. Då kan den situation inträffa, som nu har inträffat i första lagutskottet, att vår notarie med sekreterargöromål, på vilken vi ställa lika stora anspråk som på sekreteraren — han och sekreteraren dela ju upp arbetet rent kvantitativt sinsemellan — inom sin hovrätt har avancerat från fiskal till assessor, med påföljd att hans lön i utskottet blir lägre än den lön han skulle uppbära, om han ginge kvar i sin hovrätt. Detta synes mig oemotsägligt visa, att det är alldeles nödvändigt att arvoden inom utskotten i motsvarande grad höjas. Beträffande sina högt kvalificerade sekreterare löpa utskotten ständigt den risken, att om icke dessa under riksdags-

Ang. tilläggsarvoden till två tjänstemän hos första lagutskottet. (Forts.) tiden, då deras arbetskraft togs i anspråk från morgon till kväll, få en sådan gottgörelse, att det är med deras intresse förenligt att under återstoden av året så att säga stå till disposition för att fortsätta i utskotten nästa år, blir följden den att man från andra statliga arbetsområden söker lägga beslag på deras arbetskraft och bjuder dem sådana löneförmåner att utskotten förlora dem.

När denna fråga förra året behandlades — jag hade ju haft tillfälle att inom talmanskonferensen följa alla dessa ärendens handläggning — ansågo vi oss i första lagutskottet kunna ställa i utsikt för vår sekreterare, att han, med tillämpning av de principer beträffande tilläggsarvoden som riksdagen då godkände, i år skulle komma upp i en något högre avlöning.

Jag skulle beklaga, om kammaren skulle desavnera såväl talmanskonferensen som övriga förberedande beredningsinstanser och avslå en sådan, såsom det förefaller mig, mycket välmotiverad framställning som den föreliggande. Antagligen kommer andra lagutskottets ordförande att säga, att nästa år en liknande situation inträder beträffande dess sekreterare, och riksdagen bör alltså, som herr Wistrand sade, veta att vad som nu beslutes har sina konsekvenser. Men dessa konsekvenser, herr talman, anser jag vara alldeles riktiga och i full överensstämmelse med det av riksdagen antagna lönesystemet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Norman: Det kanske kan förefalla kammarens ledamöter egendomligt att denna framställning endast gäller första lagutskottets sekreterare och notarie med sekreterargöromål. När sådana löne- och arvodesfrågor förut ha diskuterats, ha ju alltid de båda lagutskotten stått vid sidan av varandra, och önskemål som framförts från det ena utskottet ha också framförts från det andra. Jag har tagit till orda för att icke det missförståndet skall uppstå i frågans nuvarande läge, att det från andra lagutskottets sida skulle föreligga någon som helst intresselöshet för detta problem beträffande dess befattningshavare. Första lagutskottets ordförande resonerade med mig om detta spörsmål under riksdagens första skede. Vi hade i fjol varit överens om de önskemål, som vi ville föra fram. Nu förelåg för vår del ett särskilt läge. Vi hade före påsk knappast något mera betungande arbete i andra lagutskottet. Därtill kom, att vår notarie med sekreterargöromål var tjänstledig från riksdagens början, först på grund av inkallelse till militärtjänst och sedan på grund av offentligt uppdrag i annan ordning. En framställning från andra lagutskottet av liknande natur som den, som nu gjorts från första lagutskottets sida, var då inte på något särskilt sätt motiverad från de utgångspunkter, som vi hade efter behandlingen i fjol för bedömande av dessa spörsmål.

Jag vill alldeles bestämt understryka, att det förhållandet, att andra lagutskottet inte är med i detta sammanhang, inte alls beror på andra omständigheter än vad jag här har framfört. Efter påsk har andra lagutskottet varit mycket arbetstyngt, och detta gäller särskilt sekreteraren, som fortfarande är ensam om sitt arbete, i det notarien med sekreterargöromål alltså är tjänstledig. Hade jag haft att taga ställning till denna fråga nu, hade den för mig legat i ett helt annat läge än den gjorde före påsk. Jag vill å samtliga utskottsledamöters vägnar understryka, att vi sätta synnerligen stort värde på vår sekreterare, och när tilläggsarvodena hädanefter inte bestämmas för befattningen utan för personen, så äro alla ledamöter av andra lagutskottet — det är jag övertygad om — ense om att utskottets sekreterare bör erhålla samma ställning som första lagutskottets. Samma kvalifikationer fordras av båda, och arbetet är ungefär likartat. Lagutskottens arbete är ju av den

Ang. tilläggsarvoden till två tjänstemän hos första lagutskottet. (Forts.) omfattningen, att det inte finns någon som helst möjlighet för dessa våra befattningshavare att förena sina befattningar med något arbete i sin ordinarie tjänst, utan de måste helt ägna sig åt utskottsarbetet, och det inte bara under en normal arbetsdag, utan de få mycket ofta sätta till en stor del av nätterna. Om kammarens ledamöter under vanliga förhållanden ge akt därpå, skola de snart nog kunna konstatera, att lyser det någonstans i riksdagshuset på efternatten, så är det i lagutskottets kansliers rum.

Det finns enligt min mening nog en hel del skäl, som tala för den framställning, som här har gjorts rörande första lagutskottets befattningshavare, men vad som bestämmes om dessa måste också gälla i fråga om andra lagutskottets motsvarande befattningshavare, och den konsekvens, som bankoutskottets ärade ordförande här erinrade om, kommer med all säkerhet att föranleda, att andra lagutskottet en kommande riksdag strävar efter att placera sina befattningshavare i samma löneställning som första lagutskottets.

Herr Wistrand: Första lagutskottets ärade ordförande kommer nu med en helt annan och, som jag tycker, mera värdefull motivering än den, som utskottet anfört och som återfinnes i bankoutskottets memorial. Han säger, att de arvoden, som fastställdes förra året — de fastställdes nämligen då, herr Åkerberg! — äro väl avvägda som begynnelseavlöning, men man får tänka på att bättra på dem för personer med långvarig tjänstgöring. Detta kan jag mycket väl förstå, och det är enligt min mening en riktigare princip än att vederbörande under alla omständigheter skall ha större inkomst i riksdagsarbetet än vad han skulle ha fått i statstjänst.

Men hur är det i det nu föreliggande fallet? Skall förhöjningen i allmänhet anses böra komma redan efter ett års anställning i tjänsten? Då äro vi ju faktiskt i färd med att riva upp den löner reglering man gjorde förra året. Detta kan naturligtvis i och för sig diskuteras, men det bör i så fall ske med öppna ögon. Det blir då en genomgående förhöjning av sekreterararvodena, åtminstone för lagutskotten. De undantag, som gjordes i fjol, ligga väl inte riktigt på samma plan som detta. Läser man handlingarna från förra året, finner man, att så inte var fallet, och detta av skäl, som det kanske är för långt att ingå på här. Vad som återigen är alldeles uppenbart är, att går man vidare, har man att räkna med att de avlöningsbestämmelser, som fastställdes förra året, komma att vara föga mer än nominella, då man kommer att allmänt få räkna med tilläggsarvoden, om vilka dock riksdagen i fjol fastställde, att de endast skola förekomma, när synnerliga skäl tala därför.

Man är enligt min mening inne på en farlig väg. Det har inträffat stora förändringar i fråga om finansiella förhållanden sedan förra riksdagen, och de undantag, som man då ansåg sig kunna göra för tre av riksdagens befattningshavare, behöva inte med nödvändighet i år föranleda konsekvenser, allra minst när analogien är ganska dubiös.

Jag är på sätt och vis ledsen över att nödgas föra denna diskussion, därför att jag värderar våra tjänstemäns arbetskraft och förmåga minst lika mycket som någon annan, men jag kan icke undertrycka min uppfattning, att vi äro inne på oriktiga vägar. Vi äro i färd med någonting, om vilket vi inte från början hade gjort klart för oss, vart det skulle komma att föra.

Herr Schlyter: För att inte någon missuppfattning må råda, skall jag be att få göra ett litet tillägg eller tydligare uttrycka vad jag sade nyss.

När i första lagutskottet posten som sekreterare eller notarie med sekreterar-göromål besättes med en ny innehavare, återfaller denne helt automatiskt till den av riksdagen fastställda utgångsställningen i lönehänseende. Det är

Ang. tilläggsarvoden till två tjänstemän hos första lagutskottet. (Forts.) sålunda här endast fråga om ett personligt ålderstillägg. Detta kommer inte redan efter ett års anställning, såsom herr Wistrand sade. Vår nuvarande sekreterare har tjänstgjort i första lagutskottet så länge jag varit ordförande och något år dessförinnan. Förhöjningen av hans arvode motiveras av att han förra året avancerade i hovrätten från fiskal till assessor. Beträffande notarien med sekreterargöromål anförde jag nyss det skäl, som inte heller herr Wistrand har velat säga emot och som synes mig göra det alldeles ofrånkomligt att detta personliga ålderstillägg, som det här är fråga om, beviljas honom.

Herr andre vice talmannen: Eftersom herr Wistrand upprepar, att själva avlöningsbestämmelserna fastställdes i fjol, och han därmed bestrider mitt yttrande, skall jag be att ännu en gång få klarlägga utvecklingsgången.

Själva lönereglementet fastställdes 1934, och det är detta, som ligger till grund för utbetalande av ersättningar till riksdagens tjänstemän. Vad som skedde i fjol var ingenting annat än att en generell höjning vidtogs. Denna ägde för resten rum redan 1938, fastän den då var provisorisk, men den bekräftades i fjol genom en generell höjning för alla tjänstemän. Härigenom vidtogs alltså ingen principiell ändring i frågan om grunderna för arvodenas utbetalande i våra kanslier. Däremot skedde det en principiell ändring genom den uppmjukning, som på talmännens förslag kom till stånd beträffande andra kammarens sekreterare, bevillningsutskottets sekreterare och konstitutionsutskottets sekreterare. Denna ändring i lönebestämmelserna var nämligen inte rent personlig, utan det var en principiell uppmjukning av hela lönereglementet. Jag vidhåller alltså, att vad bankoutskottet gjort i år är endast, att det dragit konsekvenserna av de nya principer, som då knåsattes.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande memorialet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.; samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående översten F. A. K. Allbrandts tjänstepensionsförmåner i händelse av förflyttning till lägre beställning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 52, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet, dels ock vissa i ämnet väckta motioner.

Genom en den 17 maj 1940 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 260, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehått dels de före propositionens avlämnande inom riksdagen väckta motionerna nr 77 i första kammaren av herr *Gustaf Adolf Björkman* m. fl. och nr 143 i andra kammaren av herr *Skoglund* m. fl.,

dels och följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen inom första kammaren:

nr 218, av herr *Brandt*,
nr 221, av herr *Fredrik Ström*, och
nr 222, av herr *Linderot*; samt

inom andra kammaren:

nr 274, av herr *Spångberg* m. fl.,
nr 280, av herr *Senander* m. fl., och
nr 281, av herr *Lundstedt*.

I motionerna I: 222 och II: 280, vilka voro likalydande, hade hemställts om avslag å propositionen. Samtliga övriga motioner åsyftade lagstiftning i ämnet.

I motionen I: 218, av herr *Brandt*, hade hemställts, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 260, justerad på sätt i motionen sagts, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära strafflagsbestämmelse emot sådan verksamhet, som åsyftade införande av ett autokratiskt statsskick i riket.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom förevarande proposition, nr 260, framlagda lagförslaget, måtte för sin del antaga under punkten infört förslag till lag angående upplösning av vissa sammanslutningar m. m.;

B) att de i ämnet väckta motionerna I: 77, 218, 221 och 222 samt II: 143, 274, 280 och 281, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Karl Karlsson*, *Knut Petersson* och *Hedlund* i Östersund, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att förevarande proposition, nr 260, icke måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna I: 77, 218, 221 och 222 samt II: 143, 274, 280 och 281, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Den proposition, som ligger till grund för det nu föredragna utskottsutlåtandet, är byggd på den principen, att en upplösning av en statsfientlig sammanslutning skall komma till genom samarbete mellan regering och riksdag. Detta har synts vara den bästa garantien för att en dylik åtgärd skall användas i det syfte, vari den bör förekomma, nämligen som en skyddsåtgärd för demokratien. Man har också all anledning antaga, att man på det sättet får den bästa garanti, som överhuvud taget kan erbjudas i ett fritt land, mot att en dylik befogenhet användes i antidemokratiskt syfte.

Utskottet har nu vidtagit den ändringen i propositionen, att utskottet föreslagit, att det samarbete, som anges i propositionen mellan regering och riksdag, skall göras intimare än vad som är tänkt i propositionen. Denna ändring ligger helt och hållet i propositionens linje och stämmer alldeles med den princip, varpå propositionen är byggd, och då utskottet nu givit denna änd-

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
ring en utformning, som inte behöver medföra ett alltför långt dröjsmål, har jag för min del icke någon invändning att göra mot utskottets förslag.

Jag skall härtill foga några korta anmärkningar. I reservationen nr 1 och i motioner, som väckts med anledning av denna fråga, har gjorts gällande, att det riktiga hade varit, att man tagit upp frågan om en lagstiftning mot de statsfientliga organisationerna, avpassad för lugna tider och av permanent natur. Jag vill med anledning härav endast anföra den synpunkten, att det nog kanhända är lämpligast, att en sådan lagstiftning utarbetas under lugna tider, om den skall vara avvägd för de lyckligare och friare förhållanden, som vi hoppas, att vi skola gå till mötes, sedan den kris är över, som Europa nu genomlever.

Det har också i dessa motioner och den reservation, som jag nu åsyftar, gjorts gällande, att man borde ha uppdelat de statsfientliga organisationerna i två grupper. En grupp skulle därvid urskiljas såsom varande av politisk natur, och vid dess sida skulle stå en annan grupp av annat slag. Det är naturligtvis ytterst svårt att i verkliga livet särskilja dessa båda grupper, ty det kommer givetvis att finnas övergångsformer i det oändliga. Det förefaller mig, som om det skulle vara särskilt betänkligt att försöka göra en sådan indelning, när man vill tillmäta densamma den betydelsen, att därest en sammanslutning hänföres till den ena eller den andra kategorien, skola åtgärder mot den ske under alldeles olika former. I den huvudreservation, som är fogad till utskottets utlåtande, anföres som exempel på statsfientliga sammanslutningar, vilka icke skulle vara av politisk natur, sådana som visat sig ägnade att skada rikets försvar eller folkförsörjningen. Härvid kan ytterligare den invändningen göras, att det kan ifrågasättas, om det skall vara lämpligt och nödvändigt att inskrida emot dylika sammanslutningar, för så vitt de icke ha politisk betydelse. Lämnar man kravet på att sammanslutningen skall ha en politisk betydelse och att följaktligen åtgärden mot den skall vara en politisk åtgärd, så kommer man lätt över till att ingripa emot sammanslutningar, vilkas verksamhet helt rör sig på det ideella planet, och det vore enligt min mening att gå för långt. Jag tror därför, att man inte kan följa reservanternas på den vägen.

En annan synpunkt, som har framförts i den reservation, som jag nyss hänvisade till, är den, att det skulle vara olämpligt att i en lag på förhand ange de kännetecken, som man skulle följa, när man utfärdade ett upplösningsbeslut emot en statsfientlig förening. Reservanternas ha antytt, att gentemot dylika föreningar av politisk natur borde man ingripa in casu och under sådana omständigheter, att föreningen inte kunnat på förhand förutse, att dess verksamhet bragte den i fara för upplösning. Reservanternas säga, att meddelar man en lagregel om vilka föreningar, som skola upplösas, så bereder man därmed den statsfientliga föreningen en möjlighet att vidta åtgärder för att kringgå lagen. Emellertid hör det ju till kraven i ett lagordnat samhälle, att medborgarna såvitt möjligt på förhand få veta de gränser, som äro uppdragna för lojal verksamhet. Om man skulle underlåta att meddela dem detta, skulle man för övrigt alldeles gå miste om den allmänpreventiva verkan, som en lagtext, vilken anger kännetecknen på en olaglig verksamhet, är ägnad att medföra. Denna allmänpreventiva verkan av en lagstiftning kan i detta fall liksom i andra anses äga stor betydelse.

Den lagstiftning, som kammaren nu skall taga ståndpunkt till, är tillkommen under en kristid, och den bär sin prägel därav. I alla Europas demokratiska länder, såvitt jag känner till, har det visat sig nödvändigt under den farotid, som Europa nu har att genomgå, att införa lagstiftning till skydd för demokratien och riktad emot statsfientliga sammanslutningar. Det lagförslag,

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
 som utarbetats i vårt land, utmärker sig för att man sökt anpassa det efter våra särskilda förhållanden, efter vårt samhällsskick, och göra det verksamt, utan att det skulle behöva medföra onödiga ingrepp i en så viktig medborgerlig rättighet som föreningsfriheten. Jag kan inte finna annat än att det är en nödvändighet även för vårt land att skrida till en lagstiftning i detta ämne, och jag tror, att den lagstiftning, som nu är föreslagen, skall visa sig vara ägnad att, uppburen och tillämpad av regeringen och riksdagen i samverkan, fylla sitt ändamål.

Herr Karlsson, Karl: Herr talman! Jag vill redan från början förklara, att den reservation, som jag har varit med om att avge, ingalunda beror på några större sympatier för de partier, som man här eventuellt skulle upplösa. Mina antipatier mot dessa äro säkerligen lika starka som någon annans i denna kammare. I reservationen ha ju också våra huvudskäl anförts. Jag tror inte, att man lyckas avvärja den fara, som man tror sig möta, med denna lag.

Innan jag vidrör det, vill jag uppställa den frågan, huruvida lagen i och för sig är behöfvig, ty är den inte det, så är ju bara av den anledningen en lagstiftning onödig. Jag har den uppfattningen, att lagen är obehöfvig, ty det finns säkerligen bestämmelser i svensk lag, som möjliggöra bestraffning av personer, vilka göra sig skyldiga till en mot landet fientlig handling.

Vad tror man nu, att man skall vinna för resultat genom att upplösa en organisation? Det är väl ingen, som tror, att man, i och med att ett förbud utfärdas för ett parti att arbeta och verka i sitt tidigare syfte, också lyckas förändra uppfattningen och mentaliteten hos de människor, som förut tillhört denna organisation. Om det nu förhåller sig så, vilket är ganska säkert, tror man då, att dessa personer komma att upphöra med sin verksamhet, därför att partiet är förbjudet att fortsätta med sin? Jag tror det inte. Jag tror, att den fara, som man här försöker att avlägsna, åtminstone på visst sätt kommer att bli större än den varit förut. I och med att man mister den möjlighet man nu har att åtminstone till en del kontrollera den verksamhet, som dessa organisationer bedriva, tvingar man — jag använder ordet *tvingar* — dessa organisationer att i stället för att arbeta ovan jord fortsätta sin verksamhet under jorden. Erfarenheten från andra länder, där man tidigare haft sådana förbud, som det här är fråga om, ger, tycker jag åtminstone, ganska klart vid handen, att resultatet blivit just sådant. Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang erinra om förhållandena i det gamla Tsarryssland, där dessa organisationer voro förbjudna, men där deras verksamhet ändå försiggick mycket effektivt. Det fanns inte några organisationer i den form, som man här menar, men arbetet var säkerligen inte mindre effektivt. Där kallade en person några andra, som han personligen kände, och dessa i sin tur fingo i uppdrag att kalla en eller två var ur sin bekantskapskrets till ett möte, som hölls någonstans. Nästa gång hade de, som varit närvarande vid det mötet, till uppgift att kalla ytterligare en eller två var, vilka ansågos pålitliga. De närvarande kände inte ens varandras namn, och mötena höllos på olika platser — aldrig två gånger efter varandra på samma plats. Där kunde alltså trots förbudet en ganska effektiv verksamhet upprätthållas, och det visade sig, att sedan de förberedande arbetena voro färdiga, fanns det ett parti klart att överta hela samhällsmaskineriet.

Jag vill också erinra om förhållandena i Tyskland under den gamla s. k. socialistlagens tid. Man gick där till väga på samma sätt, och denna verksamhet, som inte fick bedrivas ovan jord, var kanske lika betydelsefull som den verksamhet, som man nu är i färd med att söka förhindra.

Jag måste ställa den frågan, om man inte med dessa exempel för ögonen

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
kan på goda grunder antaga, att det kommer att inträffa något liknande här, och jag måste då också fråga, om man har vunnit det resultat, som man syftar till att vinna och som man tror sig vinna.

Kan man för övrigt vara säker på att man med utskottets förslag träffar just de politiska partier man vill åt? Jag är fullkomligt på det klara med att man kan träffa det kommunistiska partiet, ty det har fastslagit i sitt program, att det skall även med våldsamma medel söka erövra makten i samhället och samhällsmaskineriet. Men det är inte likadant beträffande exempelvis de nazistiska partierna. De ha inga våldsmedel angivna i sina program, och jag vill fråga, om det utan vidare är klart, att man efter ett bifall till utskottets förslag skulle kunna förbjuda även de nazistiska partierna? Och hade man för övrigt, även om så är fallet, ändå vunnit det resultat, man syftar till? Vi veta väl praktiskt taget allesamman, att här i landet finnas sammanslutningar, som visst inte kunna sägas vara politiska, som ha helt andra uppgifter officiellt fastställda, vilka man i och för sig inte kan göra någon erinran emot men som kanske i viss mån äro en förklädnad. Kan man med denna lag komma åt en del av denna verksamhet, som kanske är betydligt farligare än den, som de officiella politiska partierna driva? Jag tror, att man har betydligt större anledning att se till den verksamhet, som många sådana sammanslutningar bedriva, än den, som de officiella politiska partierna utöva.

Jag tror sålunda, att denna lag kommer att bli en ganska stor missräkning även för dem, som nu äro livliga anhängare av den och tro, att man därmed skall kunna vinna ett gott resultat.

Det finns naturligtvis även andra synpunkter, som man kan anföra i frågan. Herr statsrådet nämnde nyss i sitt tal, att man i andra demokratiska länder har fått vidtaga en hel rad lagstiftningsåtgärder för att skydda demokratin. Detta är naturligtvis riktigt, men för det första kan man ju ändå säga, att vi i dag, trots att vårt läge är ytterst allvarligt, ändå inte befinna oss i den situation, vari en hel rad andra europeiska länder varit, när de infört sådan lagstiftning. För det andra måste jag som min uppfattning säga, att om demokratin inte kan skyddas med andra åtgärder än våldsåtgärder, måste man bli ganska betänksam i fråga om demokratiens styrka. Jag ifrågasätter mycket starkt, om man, utan att befinna sig i ett verkligt nödläge, skall såsom demokrat — om man bekänner sig vara det — tillgripa diktaturåtgärder. Jag medger, att man kan komma i en sådan situation, då detta blir tvunget, det är jag inte blind för, och då skall jag inte heller anföra sådana här skäl emot åtgärder för att skydda demokratin eller samhället, men jag påstår bestämt, att vi inte i dag befinna oss i det nödläget.

För övrigt måste jag också säga ett par ord om demokratin. Jag tycker, mina herrar, att vi även i vårt land hålla på att glida in i ett diktaturtillstånd, som jag anser vara ganska onödigt och obehövt. Det hör kanske inte till det här resonemanget, men jag kan inte låta bli att säga, att det för ganska många lekmän är ytterst svårt att förstå och fatta, att prisande i vår litteratur av vad man tycker är ren förräddarverksamhet i andra länder icke är straffbart, under det att ganska patriotisk svensk skrift förklaras vara samhällsskadlig.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av mig m. fl. undertecknade reservationen.

Häri instämde herr *Svedberg*.

Herr **Brandt**: Herr talman! Det är mycket roligt att se en så ståndaktig tennsoldat som herr Karl Karlsson. Det är emellertid inte min uppgift utan

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

överbefälhavarens i första lagutskottet att nedlägga denne visserligen tappre men dåligt utrustade soldat. Min uppgift är att försvara min motion, vilken har samma innebörd som herr Lundstedts i andra kammaren och vilken som bekant går ut på att genomföra en strafflag mot diktatursträvande verksamhet.

I sitt omnämnande av våra motioner säger första lagutskottet, att vårt förslag går vida utöver den kungl. propositionen, och det är förvisso sant, men i rekvisitet för upplösningen av landsskadliga sammanslutningar, sådant det av utskottet utformats, förekommer dock uttrycket »bedriva för rikets säkerhet menlig verksamhet», och till sådan menlig verksamhet hör sannerligen också den propaganda, som bedrivs av kommunistiska och nazistiska organisationer, ty den utgör otvivelaktigt ett led i förberedelsen till införande av ett autokratiskt styrelseskick och måste därför i vårt demokratiska land betraktas som landsförrädisk. Naturligtvis vet jag mycket väl, att folk kan ha olika uppfattning om den rätta innebörden av ord som demokrati och autokrati, men de diktaturer, som vi känna till, äro så oändligt avlägsna från allt, som har med demokrati att göra, att man sannerligen inte behöver frukta för att drabba några oskyldiga med den föreslagna lagstiftningen.

Diktaturpropaganda är samhällsfarlig, ty när den s. k. lojala propagandan — d. v. s. den, för att använda lagutskottets uttryck, till synes utan illojala medel emot diktatur syftande propagandan — bara fått verka tillräckligt länge, kommer kuppen. Och vi känna bra till, hur den propagandan föfogar över en fruktansvärd lögnarsenal. Frukterna av en diktaturpropaganda i normala tider skulle säkert inte bli så bittra i ett lands ödestimma, om de inte hade fått mogna i fred under lugna förhållanden.

Enligt strafflagens 8 kap. 25 § — det är en av de nya paragrafer, som vi fått genom lagen den 17 maj i år — straffas bland annat förberedande av förräderi, som framdeles må varda företaget. Naturligtvis täcker inte detta, såsom det nu är utformat i lagen, den vanliga banala propagandan, men som jag nyss nämnde utgör ju denna propaganda i själva verket just en förberedelse för ett förräderi, som framdeles må bliva begånget. En viss person i ett grannland, känd som agitator för ett autokratiskt styrelseskick och en framskjuten nazistsympatisör, blev ju inte landsförrädare förrän just i det ögonblick, då ett gynnsamt tillfälle erbjöd sig eller ryckte honom med sig. Det finns som bekant personer i vårt land, som inte ens nu äro säkra på att denne man verkligen bör kallas för landsförrädare.

Lagutskottet anser nu, att en kriminalisering av diktatursträvande verksamhet innebär ett väsentligt avsteg från vad som betraktats såsom grundläggande principer i vårt demokratiska samhälle, och det kan jag kanske gå med på. Men vad som hänt ute i världen tvingar demokraterna och demokratierna att revidera sin uppfattning om dessa grundläggande principer. Så t. ex. är riksdagens inställning just till en upplösning- eller förbudslag sådan som den, som nu föreligger, en helt annan i dag, anno 1940, än den var 1936. Sistnämnda år föreslog första lagutskottet en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om proposition i ärendet till 1937 års riksdag, men sju ledamöter av utskottet reserverade sig. I år ha vi bara tre reservanter, ty herr Lundstedt kan inte räknas ihop med de andra, och dessa tre se nog åtskilligt annorlunda på frågan än man gjorde 1936.

Jag tänker mig, att det trots allt finns rätt många i denna kammare, som vilja ge mig rätt, när jag säger, att det knappast är rimligt, att en demokrati visar obegränsad tolerans mot en propaganda, som, om den krönes med framgång, kommer att avliva demokratiens själv. Det är verkligen inte rimligt, att demokratierna ta dödsrisk för att tillförsäkra även demokratiens uppenbara fiender demokratiens speciella privilegier, yttrande-, tryck- och försam-

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
 lingsfrihet, som ju demokratiens fiender utnyttja endast för att skapa ett samhällsskick utan frihet för oliktankande. Man får inte glömma, att vad vi kalla de demokratiska rättigheterna inte är självändamål utan ett medel att bevara, stärka och utveckla det demokratiska samhällsskicket. Därför är ju den föreställningen alldeles befängd, ja absurd, att de skulle få utnyttjas till att ruinera den samhällsordning, utan vilken dessa rättigheter inte skulle existera. Men en vaksam och stridbar demokrati får naturligtvis finna sig i att man kastar den i ansiktet den visserligen falska beskyllningen, att demokratiens sviker sina egna ideal — ja, jag tittar på herr Karlsson — när den inte tillåter nästan vad som helst från deras sida, som inte en sekund skulle tveka att krossa demokratiens, om de själva komme till makten.

Naturligtvis är det kusligt att höra talet om åsiktsförföljelse, till på köpet mot s. k. rena idealister av vare sig kommunistisk eller nazistisk färg. Skall man verkligen straffa dem för deras oskyldiga teoretiska propaganda? Ja, det skall man verkligen, ty de, som efter Rysslands överfall på Finland och Tysklands överfall på fyra andra små neutrala stater i vårt land kunna försvara och propagera för sådan diktatur, äro samhällsfarliga individer, de må vara vilka idealister som helst, och straff är ju namnet på samhällets reaktion emot utpräglad samhällsfarlighet. Varför skulle de inte straffas?

Herr Lundstedt har i sin motion erinrat om — och jag får kanske lov att draga upp det här — att det svenska samhället nu år 1940 ser något annorlunda ut än år 1864, när vi fingo vår strafflag, ty då hade man inte anledning att räkna med att det här i landet skulle kunna uppstå några frihetsfientliga rörelser, som i samarbete med främmande makter skulle sträva efter att så småningom tvinga vårt folk in under diktatur. Men i detta ögonblick ha vi dess värre all anledning att räkna med just detta sorgliga faktum, och därmed ha vi också fått ett behov, som inte existerade förr men som finns nu, ett behov att kriminalisera all diktatursträvande verksamhet.

Jag är tacksam för utskottets medgivande, att det förvisso kan tänkas situationer, då en inskränkning av vissa elements propagandafrihet blir oundgänglig för att värna demokratiens. Det är utskottets ord, och det är bra sagt. Ännu bättre låter det, när utskottet förklarar, att det i krigstid kan bli nödvändigt att ta hand om bolsjevik- och nazistsympatisörer. Jag ber att livligt få instämma, med det tillägget, att ju förr samhället tar hand om slika sympatisörer, desto mindre blir risken för en god rekrytering av den femte kolonnen. Det är alltid bättre att förekomma än att förekommas. Och ett bra sätt att förekomma förräderi är alldeles säkert att straffbelägga redan propaganda för ett autokratiskt styrelseskick. Sedan får man som sagt finna sig i att demokratiens fiender och kanske en del av dess vänner — jag tittar än en gång på herr Karlsson — beteckna det som antidemokratiskt — underbart att säga, antidemokratiskt! — att demokratiens på allt sätt söker värna sig mot strävandena att tillintetgöra demokratiens. Det är sannerligen en gruvlig begreppsförvirring att beteckna en dylik skyddsåtgärd som antidemokratisk. Kalla det gärna vad ni vilja men bara inte för antidemokrati, när demokratiens kämpar för att inte bli tillintetgjord!

Våra dagars demokrati måste vara en hårdför och stridbar demokrati, som i kampen mot sin dödsfiende diktaturen inte får låta sig bortkollras eller förlamas av förrådiska talesätt ens i demokratisk förklädnad.

Herr talman! Jag tillåter mig på goda grunder att yrka bifall till min motion.

Herr Schlyter: Herr talman! På ett tidigare stadium av detta ärendes behandling hade jag för min del stor benägenhet för att ansluta mig till

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

de synpunkter, som här i kammaren framförts av herr Karlsson. Behovet av en fullmakt för regeringen av den art, som här begärdes, föreföll ju att vara ganska minimalt. Det var inte fråga om att tillämpa den annat än i en kritisk situation, som kunde komma att inträda, och man får väl anta, att en sådan situation redan av andra skäl skulle påkalla riksdagens samvaro. Kungl. Maj:t skulle då städse haft tillfälle att begära riksdagens medverkan till ett beslut i denna fråga. Meningen har ju inte varit, att Kungl. Maj:t skulle omedelbart begagna sig av den begärda fullmakten. Justitieministern understryker starkt, att det är för en eventuellt kommande kritisk situation som den begäres. Och då Kungl. Maj:t och riksdagen skola besluta om upplösning av en organisation, varför skall man då på förhand binda sig vid vissa förutsättningar, som skola vara avgörande för Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut? En speciallag skulle ju kunna ligga färdig att kastas fram för riksdagen, när den kritiska situationen inträdde. Den tvångsmedelslag, som antogs i vintras, ger också Kungl. Maj:t och de förvaltande organen mycket goda vapen i händer att omedelbart begagna gentemot sådana element i samhället, som anses farliga i de avseenden varom det nu är fråga. Det har också kunnat med ett visst fog sägas, att det är rätt svårt att på förhand fixera den situation, i vilken behov av en åtgärd av här ifrågavarande art skulle komma att framträda. Förhållandena växla ju så hastigt, nya situationer, som kräva nya lagbestämmelser, dyka ständigt upp, och man kunde befara att i det ögonblick det gällde att slå till, hade man i onödan begränsat sin rörelsefrihet genom de uppställda principerna.

Under diskussionen i utskottet frågade en ledamot: Hur ställer sig den föreslagna lagen till det fallet, att en sammanslutning uppbär subsidier från en främmande makt för att här i landet driva propaganda för ett autokratiskt styrelsesätt? Vi hade nyligen behandlat 8 kap. strafflagen, där det finns en paragraf, 22 §, som kriminaliserar, när enskild man gör sig skyldig till ett sådant förfarande. Det heter där: »Mottager någon av främmande makt penningar eller annat för att här i riket genom utgivande eller spridning av skrifter eller annorledes söka påverka den allmänna meningen om rikets styrelse-skick eller om åtgärder i dess inre eller yttre styrelse, straffes etc.» Man frågade: Ifall en förening sätter detta slags verksamhet i system och organiserar den över hela landet, vad har man då för maktmedel emot den föreningen? Faller den under den av Kungl. Maj:t nu föreslagna lagstiftningen? Vi hade rätt svårt att få in en verksamhet av denna art under lagens formulering, och andra exempel ställdes vid sidan av detta. Utskottet fann det därför angeläget att åstadkomma en jämkning i förslaget, på det att detta måtte omfatta verksamhet även av denna art.

Vi kommo på detta sätt så småningom fram till att såsom en huvudprincip för lagstiftningen fastslå, att verksamhet av en sammanslutning, som innebär ett organiserande av åtgärder av den art som vi för några veckor sedan här i riksdagen omsorgsfullt prövade vid antagandet av den nya lagstiftningen rörande 8 kap. strafflagen, utgjorde den riktiga utgångspunkten för en lagstiftning på detta område. Vi kommo fram till en formulering, som anknöt till rubriken till 8 kap., »Om förräderi och andra för rikets säkerhet menliga brott». Det som vi här vilja skydda är alltså rikets säkerhet. Utskottet stannade då för att så att säga kriminalisera, när en förening satte rikets säkerhet i fara. Detta innebär, att man vänder sig emot sammanslutningarna redan på det stadiet, då deras förberedelser medföra vad som efter gängse straffrättslig terminologi kan betecknas med begreppet abstrakt fara, såsom vi utveckla i

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
 vårt betänkande. På detta sätt kommo vi inom utskottet till att se denna lagstiftning såsom ett välbehöfligt komplement till 8 kap. strafflagen.

Nu har justitieministern redan i sitt anförande här i dag framhållit det lämpliga i att rättsregler av denna art äro genomtänkta på förhand i lugn och ro och fastslagna, så att landets medborgare fått sin uppmärksamhet riktad på vad lagstiftningen anser brottsligt och icke brottsligt. Lagstiftarens förhoppning och syftemål är ju i fråga om lagstiftning av denna art, att den inte skall behöva tillämpas. Det skulle, förefaller det mig, vara en anledning till glädje och stolthet för vårt land, om sådana företeelser inte skulle framträda — såsom skett i andra länder — att vi nödgades mot dem tillämpa den lagstiftning, som vi nu gå att besluta. Utskottet har emellertid haft sin uppmärksamhet i synnerlig grad riktad på angelägenheten av att ha till hands bestämmelser som sätta i myndigheternas händer medel att i en kritisk situation ingripa inte bara mot sammanslutningar och sådana, som ha anslutit sig till dessa sammanslutningar, utan överhuvud taget mot sympatisörer med fienden. Vi ha i vår motivering, utan att direkt föreslå riksdagen att därom skriva till Kungl. Maj:t, påpekat angelägenheten av att man inom regeringen är beredd att i en kritisk situation för riksdagen framlägga ett lagförslag av samma art som den numera exempelvis i England gällande lagen, enligt vilken man i den kritiska situationen kan skydda landet mot vad en talare här kallade för »femte kolonnen» genom att slå ned på fiendens sympatisörer.

Jag har nu försökt att med några ord återge den utveckling, som min egen tankegång undergått under arbetet i utskottet, d. v. s. hur jag ifrån att ursprungligen ha tämligen deciderat sympatiserat med herr Karlssons synpunkter slutligen övergått till att helt och fullt kunna ansluta mig till det nu föreliggande lagförslaget.

Det återstår mig endast att svara på ett par frågor, som ha framställts under diskussionen.

Herr Karlsson frågade: »Träffar man de partier, man vill åt?» Härpå svarar jag med mina utgångspunkter: Man vill icke åt något visst parti. Lagens tillämpning skall bero på hur ytterlighetspartierna förhålla sig i en eventuell kritisk situation. Herr Karlsson specialiserade frågan. »Är det utan vidare klart», frågade han, »att man med utskottets förslag kan förbjuda även det nazistiska partiet?» Jag svarar med hänvisning till vad jag redan sagt: Min förhoppning är, att man icke skall behöva förbjuda det nazistiska partiet lika litet som något annat parti. Utskottets mening har naturligtvis varit, att varken nazisternas eller några andra sammanslutningar skola upplösas, om de icke genom sin verksamhet i en kritisk situation sätta rikets säkerhet i fara.

Herr Brandt vill kriminalisera diktaturpropagandan. Det är samma tanke, som en gång i början av frihetstiden ledde till att i vårt land infördes dödsstraff för agitation för enväldets återinförande. Herr Brandt gick visst med på riktigheten av utskottets anmärkning, att hans yrkande om kriminalisering av agitation för diktatur innebär ett åsidosättande av grundprinciperna för vad man beraktar såsom demokrati här i landet. I sin kamp mot ifrågavarande företeelser under åberopande av demokratiens intressen påminner mig herr Brandt om den, som av pur fruktan för döden begick självmord. Herr Karlsson talade om att åtskilliga händelser i dessa dagar innebära starka medgivanden åt autokratiska styrelsetendenser. Yrkanden på att kriminalisera en på medmänniskors övertygelse inriktad agitation för en viss åskådning anser jag för min del vara exempel på denna art av autokratiska strävanden.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

Herr **Karlsson, Karl**: Jag måste först med några ord vända mig mot herr Brandt. Han betecknade mig såsom en dåligt utrustad soldat. Det är mycket möjligt, att det förhåller sig på det sättet, men i så fall är det nog inte mitt fel. Jag har inte såsom herr Brandt haft möjlighet att avlägga filosofie licentiatexamen och inte heller juris kandidatexamen. Jag har gått fem år i folkskola, och det får jag försöka reda mig med, men jag har, det bör jag kanske säga, herr Brandt, sunt förnuft. Om jag också kunde säga, att herr Brandt hade detsamma, vore det mig mycket angenämt.

Beträffande åtgärder, som eventuellt borde vidtagas mot enskilda, är min uppfattning inte så vitt skild från herr Brandts ståndpunkt sådan den kommit till uttryck i hans motion, till vilken han yrkade bifall. Men saken ligger ju inte riktigt till på det sättet. Jag måste säga, att jag har ganska stora sympatier för den lundstedtska motionen, som jag tycker sakligt ligger bättre till än herr Brandts och som just träffar det syfte, som här avses. Men när herr Brandt nyss talade sig så varm, som han gjorde, måste jag tyvärr erinra om att det nu inte är första gången, som den här frågan har varit aktuell, och inte heller första gången, som den är föremål för riksdagens behandling. Jag vill erinra om att det socialdemokratiska partiet tämligen omedelbart efter sin start utsattes för en mycket våldsam kritik från de flesta håll. Det betecknades såsom samhällsfarligt ur många synpunkter, och det ansågs på många håll, att partiet borde förhindras i sin verksamhet och tillväxt. Om det socialdemokratiska partiet hade förbjudits för ett femtiotal år sedan, skulle det ha varit till gagn för samhället då eller för samhället i dag? Jag tror, att man utan tvekan kan svara nej på den frågan.

Jag anförde detta exempel i utskottet och fick då till svar, att man inte skulle draga fram förhållandena för femtio år sedan utan tänka på hurudana de äro i dag. Men bedömandet av ett partis samhällsfarlighet är ju ganska subjektivt och beroende av hur var och en ser saken. Jag är säker på att de, som för femtio år sedan förklarade det socialdemokratiska partiet vara samhällsfarligt, icke ansågo det mindre farligt än vi i dag anse de politiska åsiktsriktningar vara, som det nu kan bli tal om.

Herr Schlyter nämnde, att han i början av utskottets behandling hade haft ungefär samma synpunkter som dem jag har anført, och det föreföll mig, som om herr Schlyter fortfarande åtminstone delvis skulle ha samma uppfattning som jag. Men eftersom herr Schlyter uttryckte sig så, att det är en förhoppning knuten till detta lagförslag, att lagen inte skall begagnas förrän senare, då det kan vara mera behövt än nu, måste jag fråga, varför man nu skall antaga en lag, som man icke avser omedelbart skola träda i tillämpning. Är det inte förnuftigare att anta en sådan lag, när behov av den föreligger? Genom att uttala denna förhoppning, att lagen inte nu skall behöva tillgripas, har man faktiskt erkänt, att lagen i dag är obehövlig, även om man tror, att den i framtiden skall kunna fylla de anspråk, som ställas på den.

Man vill inte komma åt något visst parti, säger man. Ja, då måste jag verkligen ha missförstått innebörden av detta förslag helt och hållet. Det gäller ju upplösning av vissa såsom samhällsfarliga betecknade partier, och man har ju tidigare under resonemangen om denna fråga alltid talat om åtminstone två slag av partier, vilka man har ansett såsom samhällsfarliga eller som i en given situation kunna bli samhällsfarliga. Jag anser, att de nazistiska partierna i dag kunna betecknas såsom samhällsfarliga, men jag är därför icke övertygad om — och herr Schlyter har icke kunnat giva mig svar på den frågan — att de nazistiska partierna komma att bli upplösta, om lagen antas. Det kommunistiska partiet var farligare under det finska kriget än det är i dag.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
Dess farlighet är naturligtvis beroende på hur de yttre politiska förhållandena äro gestaltade.

Det är nog så, herr talman, att man genom den föreslagna lagen har velat tillmötesgå en opinion, som har gjort sig hörd ute i landet beträffande vissa partier. Men man kan ställa den frågan, om detta skulle gagna oss i den farliga situation, som vi trots allt befinna oss i. Jag är inte så övertygad om att den här lagen för regeringens vidkommande endast kommer att bli ett glädjeämne. Det kan lika väl tänkas, att regeringen kommer att önska, att lagen inte hade funnits. Nu har lyckligtvis utskottet uteslutit den i propositionen föreslagna satsen om vårt förhållande till främmande makt. Eljest är jag rädd, att det här skulle ha kunnat bli en ganska otrevlig historia.

Jag kan, herr talman, fortfarande inte känna mig övertygad om vare sig att lagen är behövlig eller ännu mindre att den skyddar från det, som man velat undgå. Jag tror, att det vore betydligt förmånligare för oss alla ur olika synpunkter, om förslaget avsges i dag och man i stället förberedde en mera effektiv lagstiftning, som icke syftar till partierna utan som oskadliggör eller förhindrar den enskilda personens landsskadliga verksamhet.

Herr **Brandt** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: När jag sade, att herr Karlsson var en tapper soldat med dålig utrustning, åsyftade jag givetvis, att hans argument voro dåliga och svaga. Jag förstår inte hans utläggning på den punkten. Men jag får verkligen säga, att efter herr Karlssons senaste anförande kan det ju synas, som om bristen låge djupare. I varje fall är det dålig logik, när han här anför den situation, som förelåg för femtio år sedan, då socialdemokratien framträdde. Ty det är ju alldeles klart, att när forna tiders makthavare betraktade socialdemokratien, ja, t. o. m. liberalismen, såsom en samhällets inre fiende och som en statsfientlig organisation, var det därför, att strävandena för demokrati och folkfrihet icke gillades av socialdemokratiens och liberalismens motståndare, d. v. s. av personer, som hade ett antidemokratiskt tänkesätt. Följaktligen kan det väl icke betraktas såsom antidemokratiskt, om just personer och partier med demokratisk inställning försöka försvara demokrati. Att framställa saken på det sätt herr Karlsson gjorde vittnar ovillkorligen om en brist i logiken, och om otillräcklig kunskap i historia.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Karlsson, Karl**, som yttrade: Jag vill säga till herr Brandt, att jag anser logiken i mitt resonemang vara fullt klar. Det skäl, som jag har anfört, är det, att denna lag icke åstadkommer vad man vill åstadkomma.

Herr **Bergman**: Herr talman! Tiden rider fort för närvarande. För fyra år sedan förelåg efter omsorgsfull utredning av en kommitté en hel del förslag, som gingo ut på i det väsentliga detsamma som utskottets nu föreliggande utlåtande. Vissa variationer kunna ju dock iakttagas. Enligt det huvudförslag, som då förelåg i avseende på upplösning av statsfientliga organisationer, skulle domstol under vissa förutsättningar kunna upplösa sådana, under det att det nu är meningen, att Konung och riksdag skola äga denna befogenhet. Vi ansågo, att det innebar en större garanti för absolut rättvisa och för att icke obehöriga partipolitiska sympatier eller antipatier skulle kunna inverka på avgörandet, att saken avgjordes av domstol. Men det kan otvivelaktigt anföras skäl emot domstolars befattning med sådana ting, bl. a. det att de åtgärder, som det här blir fråga om, kunna vara mycket bråskande och att ett domstolsförfarande skulle vara så långsamt, att det därför icke bleve effektivt.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

Det finns ju också andra skäl, som kunna anföras. Jag skall emellertid för min del icke nu taga upp det gamla förslaget, utan jag ansluter mig till det här föreliggande utskottsbetänkandet även när det gäller frågan om vem som skall besluta upplösningen.

En av de närmast föregående ärade talarna, herr Karlsson, gjorde gällande, att vi ännu icke befunne oss i ett sådant läge, att sådana lagar behöva stiftas. Jag har en fullkomligt motsatt uppfattning. Jag anser, att just när man befinner sig i ett relativt lugnt läge, bör man sörja för nödig beredskap, så att man kan möta farorna i en mera påfrestande situation. Motiveringen till att man rustar militärt är ju, att man skall vara beredd för kriget, ifall man skulle bli angripen, och här gäller det också en beredskap, en rustning mot faror, som äro lika allvarliga som ett krig och som ibland även sammanfalla därmed. Därför menar jag, att det hade varit värdefullt, om man redan för fyra år sedan mera allmänt haft den uppfattning man nu kommit fram till, nämligen att man bör ha en beredskapslagstiftning av denna art. Det lyckades inte att genomföra den då. Första kammaren uttalade sig den gången principiellt för förslaget, men det fälldes av andra kammaren. I den kommitté, som hade förberett ärendet, voro samtliga de sakkunniga utom det socialdemokratiska partiets två representanter benägna för positiva åtgärder på detta område. Den då sittande socialdemokratiska regeringen följde sina partivänner reservanterna. Jag är glad över att ställningen nu är så förändrad, att många av dem, som då på det mest bestämda sätt uppträdde emot förslaget, nu i stället tala för en sådan lagstiftning. Det gäller bl. a. min ärade granne här till höger, herr Schlyter, som jag i dag kan helt och fullt instämma med. Om man skulle stifta sådana lagar, först när faran är omedelbart över oss, vore det försent. Det är så dags då. Det förhåller sig med detta på samma sätt som med sådana länder, som ha blivit överfallna med krig utan att vara förberedda för sitt försvar.

Herr Karlsson sade också, att en sådan lagstiftning som den ifrågasatt skulle kunna missbrukas och användas mot organisationer, som icke voro avsedda. Och han anförde såsom exempel, att om en sådan lag hade funnits för femtio år sedan, skulle det socialdemokratiska partiet ha kunnat upplösas. Såvitt jag vet, arbetade socialdemokratien för femtio år sedan, liksom nu, med fullt legitima medel. Den arbetade för allmän rösträtt och för att med fredliga medel övertyga folket om fördelen av en sådan samhällsordning, som den eftersträvade. Jag vet icke, att det socialdemokratiska partiet i vårt land någonsin arbetat för att med våld och med tillhjälp av utländsk makt eller på främmande härskares order omstörta Sveriges författning. Det har jag aldrig hört talas om. Och det är ju endast mot sådana strävanden som denna lagstiftning riktar sig. Det är möjligt att det på den tiden fanns en och annan frifräsare, som i verkligheten tillhörde den extrema kategori vi nu rikta oss mot men som då kallade sig socialdemokrat, och att någon sådan person kanske uppträdde på möten och rekommenderade »småmord» och andra våldsamma medel eller måhända också rekommenderade verklig revolution. Men detta var icke alls partiets endosserade ståndpunkt. Det var blott enstaka individer, som möjligen kunde yrka sådana brottsliga åtgärder. De blevo naturligtvis också behandlade därefter enligt de lagar, som då funnos, därest man icke nöjde sig med att skratta åt dem såsom oskadliga särplingar. Hade en sådan lagstiftning som den nu ifrågasatta funnits på den tiden, hade kanske någon, som man undantagsvis haft anledning att taga på allvar, blivit hårdare behandlad, och det hade varit formellt riktigt, ehuru det i allmänhet nog torde ha betraktats som större våld än nöden krävde. Mot det socialdemokratiska partiet såsom sådant kan man nu och kunde man då ingalunda rikta sådana förebräelser.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

Det sades vidare av en ärad talare, att även om man genomför denna lagstiftning, hjälper det icke, ty de, som vilja omstörta samhället, finna nya sätt och komma att försöka göra det ändå på underjordiska vägar. Ja, det resonemanget kan man föra, när det gäller en hel mängd lagar. Stöld, mord och bedrägeri t. ex. äro förbjudna i den allmänna lagen. Det hindrar icke, att det finns personer, som stjäla, mörda och öva bedrägeri. Man kan icke hindra, att det finns brottslingar även i ett land med de bästa lagar. Men skall man därför yrka, att det icke bör finnas några lagar, som förbjuda sådana handlingar?

När man ser, att ett så frihetsälskande land som t. ex. England under den senaste tiden på det bestämdaste riktar sig emot personer, som taga order från främmande makt och som ha förbundit sig till lydnaplukt gentemot den, när man ser sådana obestritt demokratiska stater som Frankrike, Belgien, Schweiz o. s. v. genomföra mycket strängare lagstiftning i avseende på sådana företeelser än vi här avse att införa — för att icke tala om Finland, som ju befunnit sig i alldeles särskilda omständigheter och som av förklarliga skäl gått längre än vi här i Sverige ha ansett lämpligt under några förhållanden — när man ser allt detta, förefaller det ganska underligt, att man här i landet inför vad som försiggår i dessa dagar kan ställa sig likgiltig eller ens avvaktande till en sådan åtgärd som den föreslagna. Det är verkligen hög tid att någon-ting göres nu. Det kan annars snart bli för sent.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag begärde ordet, när utskottets ärade ordförande talade. Han lämnade verkligen svar på de frågor, som hade ställts ifrån ett par håll här under debatten men som ingen besvarat tidigare.

Jag måste för min del principiellt säga, att man givetvis icke kan utlämna demokratien att förgöras med alla sådana medel, som strida mot demokratien, endast därför att demokratien gentemot dessa antidemokratiska organisationer eller personer skall vara så tolerant, att den tillåter ett arbete, som skulle upphäva demokratien själv. En sådan själv motsägelse innebär icke demokratien. Den är en fast idé, och den kan icke genom en sådan tolerans tillåta sig själv att upphävas.

Men det väsentliga är väl frågan, om nu föreliggande proposition och utskottsutlåtande verkligen äro ägnade att råda bot på de svårigheter, som man avser att råda bot på. Det har frågats här under debatten, om man nu verkligen kan vara säker på att, sedan denna lag antagits, de kommunistiska och nazistiska partierna skola upplösas. Den talare, som framställde denna fråga, trodde, att det möjligen kunde så antagas i fråga om kommunisterna men icke när det gäller nazisterna och deras partier, därför att kommunisterna öppet angivit, att de vilja omstörta samhället även på olagliga vägar, under det att nazisterna icke ha sagt ut detta, ehuru väl man vet av vad som sker i hela världen, att de syfta dithän. Nu sade herr ordföranden i första lagutskottet, att man med denna lag ej vill komma åt något särskilt parti, man vill endast ha rätten att i en kritisk situation upplösa en organisation, som motsvarar de rekvisit, som i lagen äro nämnda. Lagen kommer således icke att omedelbart begagnas emot de organisationer, som avse att omstörta det demokratiska samhällsskicket i Sverige, utan det lämnas åt framtiden, man vet icke vilken framtid. Dock säger utskottet på sidan 18 följande: »Det torde böra framhållas att den valda formuleringen icke förutsätter att skada för rikets säkerhet i det särskilda fallet verkligen uppkommit utan att det räcker med att verksamheten är ägnad att medföra fara därför; här avses en s. k. abstrakt fara liksom i åtskilliga straffbud i 8 kap. strafflagen.» Av

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
vad herr ordföranden i första lagutskottet sagt framgår emellertid uppenbarligen, att i varje fall utskottsmajoriteten icke anser, att de kommunistiska och nazistiska partierna utgöra någon sådan fara, icke ens en abstrakt fara. Man frågar sig då, om icke denna lag blivit så urvattnad och genom den motivering, som den fått i utskottsbetänkandet, så vapenlös, att de mot demokratiens fientliga partierna och organisationerna alltjämt trots lagen komma att vara i full verksamhet utan att behöva riskera något ingripande, åtminstone icke innan situationen blivit ännu mera kritisk, kanske då det är för sent. För sent! Som i andra, nu fallna demokratier. Jag trodde för övrigt, att situationen nu var kritisk. I varje fall ha vi på tidningsmannahåll befarat, att när regeringen velat i tryckfrihetslagarna införa begreppet »krigsfara» i vissa fall, skulle detta ha avseende även på en situation som den nuvarande, och vid krigsfara måste väl läget kallas kritiskt.

Under dessa förhållanden måste jag säga mig, att lagen ännu mindre kan tillämpas mot den s. k. »femte kolonnen», vars organisationer äro mera hemliga. Man kan icke heller komma åt s. k. täckorganisationer. Vilka organisationer kan man då komma åt? Jag har under debatten kommit att tänka på transportförbudet, som för övrigt även herr Karl Karlsson har berört. Transportförbudet genomfördes för att användas mot ytterlighetspartierna. Ännu har det icke väntats mot de nazistiska partierna. Dessas landsfördärliga press distribueras allt fortfarande. Men däremot har transportförbudet använts mot tidningar, som icke i något avseende kunna anses vara vare sig kommunistiska eller nazistiska. En tidning, som drabbats av transportförbudet, därför att den »upprepade gånger» skulle ha förfarit så, att den formellt kunde drabbas därav, har senare blivit frikänd av jury, varför upprepade brottslighet ingalunda föreligger. Likväl gäller transportförbudet för den allt fortfarande! Det är alltså en patriotisk, humanistisk och demokratisk tidning, som framför allt har drabbats av denna lag, som var avsedd att begagnas gentemot de samhällsfarliga partiernas tidningar, vilka gå fria.

Vad den nu ifrågavarande lagen beträffar, undrar jag, om det inte kan gå så, att myndigheterna, med hänsyn till att ett inskridande inte blir opporunt i öster och söder, ej våga sig på att upplösa eller förbjuda sådana partier, som här äro avsedda. Däremot kan det tänkas, att ifrån öster och söder höras röster, som kräva, att antifascistiska organisationer böra upplösas i kraft av lagen, precis på samma sätt, som transportförbudet har använts mot demokratiska och patriotiska tidningar. Den stora faran är, att när man lagstiftar för att skydda demokratierna men icke vågar gå fram med tillräcklig styrka, gå de antidemokratiska organisationerna och tidningarna fria, under det att andra, icke avsedda organisationer, ofta komma att drabbas av lagarna. Det är det, som gör mig betänksam, särskilt sedan jag nu hört utskottsordförandens uttalande.

För övrigt är jag tacksam för att min motion har bifallits, så att faran för utländsk inblandning åtminstone icke på samma sätt, som eljest kunde befaras, nu kommer att vara för handen. Men det uttalande, som lagutskottets ordförande nyss gjorde, gör mig synnerligen betänksam i fråga om effekten av den föreslagna lagstiftningen, och jag kan därför icke under nuvarande förhållanden yrka bifall till utskottets utlåtande, i varje fall icke så länge herr Schlyters tolkning av lagförslaget står oemotsagd.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag har för min del medverkat i det beslut, som lagutskottet kommit till, därför att jag ansett det önskvärt att i nuvarande läge ha en möjlighet att ingripa mot vissa samhällsfarliga sammanslutningar.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

Jag har inte betraktat lagen såsom något skådebröd. Om utskottets ärade ordförande med sitt uttalande om att han hoppades att lagen inte skulle behöva tillämpas, avsåg att ge uttryck åt en förhoppning, att de nazistiska och kommunistiska partierna frivilligt skulle upplösa sig eller att oppositionen skulle växa sig så stark mot dessa partier, att de komma att skys som pesten av det svenska folket, ber jag för min del att helt och fullt få instämna med honom. Men om hans uttalande skulle innebära någon försäkran, att dessa kommunistiska och nazistiska sammanslutningar inte äro ägnade att sätta rikets säkerhet i fara, vågar jag för min del inte instämna i hans uttalande. Enligt upplysningar, som ju ha meddelats offentligen, har polisen vissa sammanslutningar och enskilda medlemmar i dessa sammanslutningar under sin uppsikt. Vad som därvid kan ha framkommit känner jag inte till. Det har meddelats, att regeringen med stort intresse följer denna sak, och om regeringen, sedan man haft tillgång till polisens material, anser sig behöva av riksdagen kräva åtgärder i detta avseende, en lagstiftning, som möjliggör upplösning av statsfientliga sammanslutningar, antar jag, att man har skäl för sin ståndpunkt. *Jag uttalar därför en livlig förhoppning om att regeringen inte skall tveka att slå till, om och när den finner, att läget kräver det.*

Jag måste också i detta sammanhang något reagera mot vad en ärad talare på Stockholmsbänken, herr Karl Karlsson, här anförde, då han ville draga något slags parallell mellan reaktionen mot det socialdemokratiska partiet vid dess framträdande på 1880-talet och de såsom statsfientliga nu betraktade partierna. Åtskilliga talare ha ju redan förut fäst hans uppmärksamhet på den stora olikhet, som råder i fråga om tidsläget då och nu och den stora fara rent utrikespolitiskt sett, som vårt land nu befinner sig i. Det socialdemokratiska partiet stödde sig inte på de regerande i några stormakter, som kunde ösa ut subsidier eller på annat sätt understödja partiets verksamhet. Där ha vi ändå en av kärnpunkterna, då det gäller att i detta läge uppdraga skillnaden mellan situationen då och nu. Jag vill säga till herr Karl Karlsson, att om demokratin visar sig så flat, att den inte vill göra rent hus med sina fiender, riskera vi kanske inte att komma tillbaka till de mera idylliska förhållandena under 1880-talet, utan vi riskera i stället att både det parti, som herr Karlsson företräder, och den rörelse, fackföreningsrörelsen, inom vilken han är en förtjänstfull funktionär, och överhuvud taget hela vår nationella frihet, vårt oberoende och vår självständighet sättas i fara. Sådana risker, herr Karlsson, vill jag inte för några teoretiska spekulationer vara med om att taga.

Nu har man i den reservation, som avgivits av herr Karlsson, principiellt inte skilt sig så synnerligen mycket från den ståndpunkt, som utskottet företräder. Ty också i reservationen är man ju på det klara med att det kan inträda situationer, då en viss lagstiftning på detta område är nödvändig. Man resonerar bara på det sättet, att vi behöva inte någon fullmaktslag och riksdagen behöver inte ge sig själv och Kungl. Maj:t fullmakt att fatta beslut om upplösning av en samhällsfientlig organisation, utan vi kunna i en situation, som kräver det, helt enkelt stifta en lex in casu, alltså godkänna upplösandet av det ena eller andra såsom statsfientligt betraktade partiet. Naturligtvis skulle ett sådant ståndpunktstagande i och för sig kunna vara acceptabelt, men när denna fråga på detta sätt har underställts riksdagens prövning, skulle man kunna tolka ett sådant ställningstagande, som om riksdagen för närvarande inte ansåge läget sådant att man har anledning att ingripa med en lagstiftning på detta område, och detta skulle betraktas som en eftergift mot kommunisterna och nazisterna. De skulle känna, att de fingo luft under vingarna och bli ytterligare en smula mera ogenerade i sina metoder. Detta skulle, såvitt jag kan bedöma, i nuvarande läge vara en olycka.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

Herr Fredrik Ström, vars anförande jag i vissa delar kan helt instämma i, efterlyste, om den lagstiftning, som riksdagen här skall besluta om, på något sätt möjliggör att, såsom han uttryckte det, också komma åt den femte kolonnen. Ja, herr Ström, det är naturligtvis inte så lätt att svara på den frågan. Vi ha emellertid en helt annan lagstiftning, som är direkt riktad mot den femte kolonnen, och som riksdagen helt nyligen antagit, nämligen de beslutade skärpningarna av straffbestämmelserna i 8 kap. strafflagen. Om man bara kan komma denna femte kolonns verksamhet på spåren och om man kan bringa i bevis några landsförrådiska eller samhällsfarliga åtgärder å främmande makts vägnar, som företagits här i landet, ha vi alltså i 8 kap. strafflagen de medel, som vi behöva, för att effektivt ingripa. Därför är den lag, som i dag föreligger till behandling, ju inte i första hand riktad mot denna verksamhet, utan den är riktad mot de partisammanslutningar, som stiftats och som naturligtvis också kunna vara beredda och helt säkert skulle vara beredda att i en viss situation uppträda som en femte kolonn.

Med stöd av vad jag nu anfört, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag har begärt ordet för att innan debatten går vidare göra ett uttalande i en fråga, som har tilldragit sig uppmärksamhet från flera talareshörsida. I första hand väcktes frågan av herr Karl Karlsson. Det är frågan i vilka fall man kan beräkna, att lagen kommer att tillämpas.

Jag vill då först till herr Karl Karlsson säga, att han formulerade sin fråga på ett sätt, som kunde tolkas. såsom ett förtroendevotum gentemot ett visst parti, då han till grund för sin fråga måste lägga det antagandet, att detta parti skulle uppträda på ett sådant sätt, att dess verksamhet inte bleve brottslig enligt lagen. För min del vill jag, när jag besvarar frågan, ansluta mig till den uppfattning, som uttalades av utskottets ärade ordförande, fastän jag formulerar mitt uttalande positivt, medan han formulerade det negativt. Mitt uttalande är, att lagen kommer att tillämpas mot varje parti, som uppträder på ett sådant sätt, som lagen avser att förebygga.

Herr Fredrik Ström hade fått ett intryck av att denna lag inte skulle komma att tillämpas. Han befarade, att den skulle bli ineffektiv på grund av bristande tillämpning. Jag vill till herr Fredrik Ström säga, att i propositionen är det uttalat, att därest denna lag antages, kommer det från regeringens sida att företagas en prövning, huruvida i ett visst läge, närmast naturligtvis då i den situation, som råder, då lagen blivit antagen, och sedan i fortsättningen det finns skäl för att ingripa med stöd av lagen. Men, herr Fredrik Ström, lagen öppnar också möjlighet för varje riksdagsman, herr Fredrik Ström sålunda inbegripen, att genom motion föra lagens tillämpning på tal. Skulle således herr Fredrik Ström finna, att man bör upptaga frågan om lagens tillämpning, har herr Fredrik Ström att ingripa med den rätt, som herr Ström har såsom riksdagsman.

Herr **Olsson, Karl Johan**: Herr talman! Utöver vad som redan har anförts från utskottsmajoritetens sida vill jag gärna säga några ord för att motivera, varför jag har biträtt dess förslag.

Till en början vill jag säga, att vi väl allesammans äro så goda demokrater, att det är med en viss beklämning, som vi konstatera, att vi kommit i det läget, att vi tvingas göra inskränkningar i demokratiska rättigheter, som under normala förhållanden ha ansetts vara tämligen självklara. Men det är

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
ju så, att vi nu inte leva i normala tider. Åtskilligt, som under den gamla goda tiden tedde sig såsom ganska självklart, är i dag ganska problematiskt, och tvärtom. När motståndarna till det föreliggande lagförslaget söka ge sig ut för att vara de verkliga demokraterna, kan det därför kanske finnas en viss anledning att se något närmare på den demokratiska åskådning, som de företråda. Jag har under den tid denna fråga har diskuterats både i utskottet, i riksdagen och utom riksdagen haft tillfälle att taga del av de synpunkter, som ha anförts av motståndarna till varje lagstiftning av den art, som här föreslås. När man har frågat dem, på vad sätt de samhällsfientliga elementen skola bekämpas, då man inte skall bekämpa dem genom lagstiftning, har man i allmänhet svarat, att det skall folket göra. När man då försökt att få reda på vilka medel, som i så fall skola användas mot de samhällsfientliga elementen, har man fått det svaret, att de skola uteslutas ur fackföreningarna, berövas alla medborgerliga förtroendeuppdrag, jagas från arbetsplatserna och så vidare. Jag får säga, att vilken uppfattning man än har om denna lagstiftning, måste man konstatera, att de medel, som motståndarna till detta förslag vilja använda, inte äro mer demokratiska än de, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet här har föreslagit. Och en sak är i varje fall säker, nämligen att vad som här föreslås är åtskilligt humanare än de medel, som dessa demokrater rekommendera.

Vidare har jag den bestämda uppfattningen, att en demokrati och ett demokratiskt samhälle har samma rätt till självförsvar som varje individ och varje annat samhälle här i världen. Jag skulle vilja gå ett steg längre och säga, att det demokratiska samhället har inte bara rätt utan även plikt att försvara den samhällsordning, som anses vara den riktiga. I detta fall är det ingenting annat, som det är fråga om, än att det demokratiska samhället skall använda sin nödvärnsrätt till att bekämpa de element, som försöka utnyttja de demokratiska rättigheterna till att undergräva och förstöra själva demokratien. Jag finner ingen som helst motsägelse i en bekännelse till demokratien och en samtidig bekännelse till den uppfattningen, att demokratien bör begagna sig av lagstiftningsvägen för att bekämpa de antidemokratiska elementen.

Motståndarna till det här föreliggande lagförslaget ha under sin argumentering laborerat med sinsemellan oförenliga ståndpunkter. Å ena sidan ha de försökt att göra gällande, att det är stridande mot den demokratiska åskådningen att vidtaga åtgärder, som innebära ett ingrepp i de demokratiska rättigheterna. Att så icke är fallet tror jag mig allaredan ha kunnat visa. Å andra sidan har man anført, att det inte behövs någon lagstiftning mot de statsfientliga elementen. De betyda ingenting, säger man. De äro så svaga och obetydliga, att man överhuvud taget inte behöver räkna med dem, och i varje fall är det större våld än nöden kräver att tillgripa lagstiftning gentemot dem. När man skall bevisa detta, gör man jämförelser med gångna tider, med den tid, som jag nyss tillät mig beteckna såsom den gamla goda tiden, och förhållandena för till exempel fyra å fem år sedan. Om dessa jämförelser skulle jag vilja säga, att de mest utmärka den typ av människor, om vilka det en gång har sagts, att de ingenting lärt och ingenting glömt, ty i själva verket har det ju hänt någonting i världen under de sista årtiondena. Bara på de sista fyra åren har det hänt mer än på lika många årtionden tidigare. Den värld, som vi i dag leva i, är inte densamma, som den vi levde i när vi höllo på att bygga upp det demokratiska samhället eller att fullkomna det. Vi ha att taga hänsyn till detta förändrade läge, och därefter måste vi också inrätta vårt handlande. Det är en ödesdiger missuppfattning, att man skulle kunna handla och vandla i dag precis som man gjorde för fem, tio, femton

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
eller tjugo år sedan. I denna tid duger det inte med hänvisningar till vad som har varit, utan det gäller att försöka se till som det är.

I detta sammanhang tvingas jag att taga upp ett argument, som här i diskussionen inte har blivit så mycket uppmärksammat men som framförts från motståndarna till det föreliggande lagförslaget, nämligen att det redan nu inom vårt samhälle finns möjligheter att kontrollera de statsfientliga organisationerna. Jag vill minnas, att herr Karl Karlsson uttryckte det så, att som det nu är har man en viss möjlighet att kontrollera dessa sammanslutningar men om man stiftar en lag, som förbjuder dem, driver man dem i underjorden och därigenom gör man dem dubbelt eller flerdubbelt farliga. Jag vill inom parentes påpeka — det har ju f. ö. redan gjorts av såväl herr statsrådet som utskottets ärade ordförande — att det här inte är fråga om en lag, som omedelbart förbjuder några organisationer. Det är inte alls meningen, att så fort denna lag antagits, skola vissa organisationer förbjudas, utan man tänker sig, att lagen skall tillämpas först om det blir fråga om en situation, som är något annorlunda beskaffad än den, som råder i dag. Jag tror emellertid, att de, som resonera på det nämnda sättet, tyvärr inte riktigt ha fattat utvecklingen på den sista tiden. Hur förhåller det sig med dessa organisationer, som vi i dag skulle vilja inränga bland dem, som vi kalla för statsfientliga? Är det organisationer, som arbeta ovan jorden liksom de demokratiska organisationerna och som låta sig kontrolleras på samma sätt som dessa? På den frågan måste jag svara nej. Dessa sammanslutningar bedriva redan nu en verksamhet, som är av två slag. En del av organisationen arbetar ovan jorden — det skulle kanske vara oriktigt att kalla den överjordisk — och det är den delen av verksamheten, som man tror sig kunna kontrollera. I verkligheten lär man väl inte kunna göra det. En annan del av verksamheten bedrivs redan nu i underjorden. Den del som är ovan jorden är bara ett camouflage för den verksamhet, som bedrivs under jorden. Så ligger det i verkligheten till. Under sådan omständigheter tycker jag inte, att man kan säga, att man har en sådan kontroll över den underjordiska verksamheten här i landet, som en hel del tydligen tro, att vi ha.

Utöver detta ha opponenterna invänt, att den föreslagna lagstiftningen inte är effektiv eller kan väntas bli effektiv. Detta argument strider uppenbarligen mot de av mig förut omnämnda argumenten från oppositionens sida, ty innerst inne vill man inte ha en lagstiftning, som är effektiv, det vill säga man vill helst inte ha någon lagstiftning alls, men så hamnar man till slut på den sista försvarslinjen och säger, att kunde man verkligen åstadkomma en lagstiftning, som vore tillräckligt effektiv, det vill säga tillräckligt hård, skulle man kunna resonera om saken. Nu vill jag säga, att effektiviteten hos denna lagstiftning givetvis inte kan bedömas i detta nu. Reservanterna göra emellertid gällande, att det är bättre att direkt besluta en upplösning av de organisationer, som kunna tänkas vara statsfientliga, än att i förväg draga upp en ram, inom vilken man skall företaga de tilltänkta åtgärderna. Om detta skulle jag vilja säga, att jag också har den uppfattningen, att om avsikten inte är, att man skall använda denna lagstiftning, förrän man befinner sig mitt uppe i krig, är lagstiftningen meningslös. I en sådan situation kommer det säkert att handlas tillräckligt snabbt ändå, helt enkelt därför att man då *måste* handla snabbt, om man skall kunna göra något. Men det är ju så, att faran kommer som en tjuv om natten och man måste ha möjlighet att möta den så snabbt som möjligt. Denna lagstiftning avser att ge i första hand regeringen möjlighet att, om det visar sig nödvändigt, slå till utan några resonerang. Jag för min del får erkänna, att jag helst skulle ha sett, att regeringens förslag hade blivit bifallet i den punkten, att regeringen skulle ha fått rätt

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
att provisoriskt upplösa en sammanslutning även medan riksdagen är samlad, därför att jag har den uppfattningen, att en upplösning av detta slag måste ske snabbt. Jag har dock inte velat ta upp någon strid om denna punkt. Det är emellertid klart, att det även mellan riksdagarna kan föreligga ett behov av att fatta beslut om upplösning av en samhällsfientlig organisation, och då skulle det uppenbarligen bli till hinder för ett avgörande, om regeringen inte skulle ha möjlighet att företa en sådan här upplösning.

Reservanterna framhålla vidare, att denna lag kan komma att hindra en åtgärd, som kan befinnas nödig vid ett visst tillfälle. Detta måste jag bestämt förneka. Lagen kan inte bli till hinder för en sådan åtgärd, för det första av det skälet att den ram, som här är uppdragen, enligt min mening är tillräckligt vid för att man inom densamma skall kunna komma till rätta med alla organisationer, som kunna befinnas vara farliga för landets säkerhet, och för det andra därför att regering och riksdag ju i varje fall äro suveräna, när det gäller att besluta i denna sak. Lika väl som regeringen och riksdagen kunna antaga en sådan här lag, kunna de, om det visar sig nödvändigt, också besluta, att en viss organisation, som i sin verksamhet visar statsfientliga tecken, skall inrymmas i detta beslut. Skulle inte detta hjälpa, har regeringen och riksdagen möjlighet att ändra lagen.

Vad sedan beträffar frågan, huruvida man kan komma åt ett visst parti eller vissa partier med en dylik lagstiftning, är jag inte alldeles säker på att uppfattningen bland alla dem, som företräda propositionens och utskottets linje, är fullt enhetlig. Men jag påpekar, att vi i dag inte ha att ta ställning till frågan om vilka partier, som skola bli föremål för upplösning. Lagförslaget avser ju att om den saken skall avlätas särskild proposition till riksdagen, när den tiden kommer. Sålunda blir det ytterst riksdagen själv, som bestämmer huruvida en organisation skall bli föremål för upplösning eller inte. Vid den tidpunkten ha regering och riksdag enligt min mening att taga hänsyn inte bara till den sammanslutnings karaktär och verksamhet, varom det är fråga, utan jämväl till den då rådande aktuella situationen. Och jag tvekar för min del inte att tolka lagen på det sättet, att om en sådan situation skulle inträffa, att det parti, som herr Karl Karlsson här särskilt åsyftade, vore en fara för landets säkerhet, så skulle vi utan vidare med stöd av denna lagstiftning kunna förbjuda det. Jag tror inte att det finns större svårigheter i det fallet än när det gäller det parti, som han utan vidare ansåg falla under lagen.

Herr talman! Jag har kommit till den uppfattningen, att det under nuvarande omständigheter är nödvändigt att besluta denna lag, även om den kanske inte i alla stycken är fullt ändamålsenlig, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Ewerlöf: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med en ytterligare utläggning av de skäl, som tala för det förslag till lagstiftning, som nu föreligger. Jag är övertygad om, att den alldeles övervägande delen av kammaren har klart för sig, att ett behov av en sådan lagstiftning föreligger, även om man om den kan säga vad som en gång yttrats om eau-de-colognen: »det är bra att den finns, men tråkigt att den skall behövas».

Jag begärde närmast ordet med anledning av den oro, som vissa uttalanden från utskottets ärade ordförandes sida väckte med hänsyn till de avsikter, som skulle ligga bakom utskottets förslag. Jag tror att denna oro i viss mån beror därpå, att det måhända inte så klart framgick av utskottsordförandens anförande, i vad mån han gav uttryck för utskotts majoritetens uppfattning eller blott för sin egen. På den omstridda punkten är jag övertygad om att

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
han är beredd att själv vitsorda, att han närmast gav uttryck åt sin egen uppfattning. Det har varit olika nyanser företrädde bland dem, som utgöra utskottets majoritet. Den övervägande delen torde haft en mera positiv inställning till denna lag än den som kom till uttryck i utskottsordförandens utläggning.

Han använde uttrycket, att det för honom skulle vara en källa till glädje och stolthet, om lagen icke komme till användning, uppenbarligen glädje och stolthet över alla de syndare, som skulle sig omvända och bättra. Detta är för mig en utopi. Om jag för min del skulle kunna känna glädje över att lagen icke kommer till användning, så skulle det endast vara av den orsaken, att våra förhållanden kunde anses så stabiliserade, att av den anledningen ett tillgripande av lagen icke behövdes.

Vidare sade herr ordföranden, att ett ingripande skulle vara beroende av hur ytterlighetspartierna komme att förhålla sig i ett kritiskt läge. Det är en synpunkt, som har spökat under utskottsbehandlingen, men som ingalunda har kommit till uttryck i utskottets utlåtande, nämligen att bedömandet huruvida en sammanslutning skulle upplösas eller icke vore beroende på de åtgärder i framtiden, efter denna lags tillkomst, som dessa partier eventuellt kunde göra sig skyldiga till. För att man inte skulle behöva inlägga en sådan mening i lagens ordalag har utskottet vidtagit en ändring i Kungl. Maj:ts förslag. I det kungl. förslaget står det talat om sammanslutning, vars verksamhet *visar sig* ägnad att allvarligt skada rikets försvar eller förhållande till främmande makt etc. Detta har utskottet ändrat till att tala om sammanslutning, vars verksamhet *är ägnad* att sätta rikets säkerhet i fara etc. I denna ändring har åtminstone jag velat inlägga den betydelsen, att det inte är meningen att lägga tyngdpunkten på åtgärder, som vissa sammanslutningar kunna låta komma sig till last i fortsättningen. Vi böra även ha rätt att taga hänsyn till den dyrköpta erfarenhet med avseende på deras verksamhet, som vi redan nu ha kunnat förskaffa oss både med hänsyn till förhållandena inom vårt eget land och i andra länder.

När sedan frågan framställes, nu först av herr Karlsson, huruvida denna lag skulle möjliggöra upplösning exempelvis av de nazistiska sammanslutningarna, vill jag förklara i likhet med dem, som redan uttalat sig i debatten, att några bestämda partier icke finnas apostroferade i lagen. Där har man gjort en allmän beskrivning på de förutsättningar, som böra föreligga för att en upplösning skall kunna ske. Men å andra sidan vill jag fråga: hur skall överhuvud taget det parti vara beskaffat, som man skulle vilja upplösa, trots att man om detta parti icke kan säga, att det är ägnat att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen inom landet? Det får väl ändå anses vara ett minimikrav för att tillgripa en så kraftig åtgärd, som det här är fråga om, att man beträffande partiets verksamhet kan göra gällande, att den är ägnad att sätta rikets säkerhet i fara eller att allvarligt störa ordningen inom landet. Jag överlämnar åt vars och ens omdöme att avgöra, huruvida denna beskrivning passar in på de olika partier, som här varit i fråga.

Därmed menar jag också, att den invändning har bra litet fog för sig, som är huvudinvändningen i reservationen. Man har där velat göra gällande att det är äventyrligt att nu sitta och välja uttryck, om vilka man inte vet, huruvida de komma att passa in på den situation, i vilken man vill tillämpa lagen. Beskrivningen i lagen är nämligen mycket allmän och får anses innefatta en minimifordran i fråga om karaktären på den verksamhet, som skall kunna leda till upplösningsåtgärd.

På dessa grunder har jag inom utskottet medverkat till majoritetsutlåtandet och ber slutligen få uttala den förhoppningen, att, när så kräves, överheten

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
icke skall bära det svärd förgäves, som det nu är meningen att sätta i dess hand.

Herr Linnér: Herr talman! Det är ganska egendomligt att konstatera att man här i kammaren fortfarande, trots de skrämmande erfarenheter som gjorts i flera länder, sätter i fråga behövligheten av en lagstiftning med det syfte, som Kungl. Maj:t här har framlagt. För mig gäller frågan ingalunda, om en sådan lagstiftning behövs, utan den ena frågan är *sättet* för en sådan lagstiftnings anordnande.

På den punkten måste jag framföra två principiella anmärkningar emot det framlagda lagförslaget. Den ena anmärkningen är att den verksamhet, som man här vill träffa, är en verksamhet, som är direkt riktad emot staten såsom rättssamhälle. Det är en verksamhet, som man beskriver efter den vanliga beskrivningen i strafflagen; man konstruerar helt enkelt ett straffrättsligt rekvisit såsom förutsättning för tillämpning av lagen. Det är då efter min uppfattning ganska betänkligt att draga in en prövning av rent rättslig beskaffenhet under de rent politiska organens funktion. Ty något annat är det icke som här föreslås av Kungl. Maj:t. Det blir ju Kungl. Maj:t och riksdagen, i visst fall provisoriskt Kungl. Maj:t, som skola fatta beslut. Och därmed har man brutit den princip, som vilar mycket djupt hos det svenska folket, att man skall uppehålla en skillnad mellan rättskipning och rättsskydd å ena sidan samt den politiska verksamheten å den andra. Efter min uppfattning är det någonting av det allra värdefullaste i det svenska folkets rättskultur, att man alldeles omedvetet har den känslan, att där går en gräns och att man inte skall föra över rättskipningen på de politiska organen. Jag beklagar att Kungl. Maj:t här tagit steget att sammanblanda rättskipning med en politisk verksamhet.

Min andra invändning riktar sig mot det, som jag tror måhända varit motivet för Kungl. Maj:t att just välja denna lagstiftningsform. Kungl. Maj:t kanske har föreställt sig att en lagstiftning, som är så lagd, som i denna proposition föreslås, skulle bli mer effektiv. Min tro är att den icke är mera effektiv, utan sannolikt mindre effektiv än en lagstiftning, som anförtros åt de regelmässiga rättsvärdande organen. Å andra sidan är det klart, att Kungl. Maj:t och riksdagen kunna tänkas — jag understryker *kunna tänkas* — bli mindre fordrande i avseende på bevisprövningen än vad en domstol är. Därom vet man naturligtvis ingenting, ty det beror alldeles på det politiska läget och majoritetsställningen inom vederbörande riksdag. Men jag tror också att det är en ganska obefogad misstro emot domstolarna, om man inte tänker sig att de skulle kunna lämpa sig efter den realitet, som föreligger i varje särskilt fall. Domstolarnas bevisprövning är icke formell, utan den är så reell som överhuvud taget är möjligt, och man kan enligt min mening tilltro även funktionen i detta fall åt deras avgörande. Möjligen skulle man kunna invända, att man med den procedur, som här är föreslagen, skulle kunna vinna fördelen av en snabbare åtgärd. Jäväl, men det är naturligtvis helt och hållet beroende på hur man vill ordna den rent rättsliga proceduren. Den frågan kan sålunda icke utan vidare vare sig bejakas eller förnekas.

Vidare är det en annan fråga, där jag tror att man kan rikta en mycket allvarlig anmärkning mot effektiviteten i den föreslagna lagstiftningen. Det är ju så, att denna lagstiftning av departementschefen är tänkt såsom ett slags beredskapslagstiftning att användas i en kritisk situation. Just i en sådan situation, då man förutsätter — ty det måste väl vara det faktiska läget — att sammanslutningar inom riket skulle stå som medhjälpare eller rent av i tjänst hos utländska makter, eventuellt framtida fiender, är det ganska klart att ett

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
ingripande av de rent politiska organen, regering och riksdag, får en mycket ömtålig karaktär. Den omständigheten *kan* verka tillbakahållande på dessa institutioner, att de ha för ögonen vilka påföljder en sådan politisk handling kan draga med sig. Den risken föreligger icke, om man i stället låter de vanliga polis-åklagarmyndigheterna och domstolarna fungera. Lyckligtvis har en stat med den starka rättsordning, som vi äga, möjlighet att låta sina rättsorgan fungera utan ingrepp från främmande makt. Det är därför det har förefallit mig vara en mycket allvarlig anmärkning i fråga om effektiviteten av denna lagstiftning i jämförelse med en lagstiftning av den motsatta läggningen, att den lägger avgörandet hos de politiska organen.

Jag har då till mig själv måst ställa frågan, huruvida jag skulle hamna på den sida, som representeras av den av herr Knut Petersson m. fl. avgivna reservationen. Jag kan emellertid inte göra det. Jag delar fullkomligt herr statsrådets uppfattning därutinnan, att det skulle vara nästan omöjligt att göra en sådan kategoriklyvning, som förutsättes i denna reservation. Att på en sådan i och för sig tekniskt oerhört svår kategoriklyvning bygga upp en procedur med politiskt handlande och en *annan* procedur med förfarande vid domstol och med åklagarmakt, det tror jag alldeles säkert icke är tillrådligt.

Jag vill också understryka ytterligare en anmärkning när det gäller denna reservation. Reservationen innebär, att i stället för att i lagen bestämma förutsättningarna för ett så allvarligt ingrepp, som det är att upplösa en förening, skulle man uteslutande handla in casu. För mig strider detta i hög grad emot vårt behov av att sådana ingrepp i människors rättigheter skola vara bundna av lagen. Jag tror att det är nödvändigt, även när det gäller handlande av de beslutande organen, Konung och riksdag, med ingrepp i enskilda människors rättigheter, att dessa ingrepp av de beslutande myndigheterna äro bundna av lagliga regler.

För mig har då den frågan uppställt sig vad man skall göra i denna situation. Jag anser efter de erfarenheter vi haft utom landet *och inom landet* att behovet av en lagstiftning är så starkt, att jag icke vågar bidra till att fälla en sådan lagstiftning. Det föreliggande förslaget är dock ett steg i den riktning, som jag tror att vi behöva gå, och jag vågar icke på något vis bidra till att förhindra att det steget tages.

Jag skall sluta med att till herr statsrådet såsom regeringens representant be att få understryka en synpunkt. Det är ju så att effekten i motarbetandet av den underjordiska verksamhet eller den öppna verksamhet, som vi kalla för samhällsfientlig, i högsta grad är beroende på den organisation, som är avsedd för detta motarbetande. Det är sålunda helt enkelt fråga om polisorganisationens effektivitet. Redan har det gjorts ganska mycket för att öka den effektiviteten. Jag tror mig kunna säga, att det kan göras ytterligare något, och jag hoppas att det också blir gjort och blir gjort i tid. Gör man det, tror jag också, att man har möjlighet att uppnå vad utskottet har påpekat med all rätt, nämligen att man skall kunna komma åt de s. k. sympatisörerna — det är verkligen en mycket vacker formulering, som utskottet har funnit för en i och för sig ytterligt allvarlig, farlig och avskyvärd sak. Efter min tolkning av gällande lag skulle man säkerligen redan med denna kunna komma åt dem, i händelse man har tillräckligt effektiva spaningsorgan. Skulle jag på den punkten tolka lagen fel, ber jag också att få instämma i utskottets uttalande om att lagen därutinnan snarast möjligt blir kompletterad.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Den föregående ärade talaren har till överläggning upptagit ett problem, som varit föremål för mycket delade meningar under den långa behandling, som denna lagstiftningsfråga har ba-

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
kom sig. Den ärade talaren upptog nämligen nu problemet, huruvida det var lämpligt att en åtgärd, som innebär upplösning av en statsfientlig organisation, skall bedömas av Kungl. Maj:t och riksdagen eller av domstol.

Jag vill gent emot den ärade talarens skildring av regeringens ståndpunkt framhålla, att det var en missuppfattning rörande denna, när han påstod att regeringen hade godtagit den principen, att vad som var ett rättsligt avgörande nu skulle ske icke i rättsliga utan i politiska former. För mig har nämligen ett upplösningsbeslut icke tett sig som ett rättsligt avgörande utan som en politisk åtgärd. Det föreligger enligt min åsikt en skillnad mellan att vidtaga en åtgärd, innebärande upplösningsbeslut gent mot en organisation, och att vidtaga en åtgärd enligt 8 kapitlet strafflagen gent emot en enskild person. Den organisation, som ger anledning till politiska betänkligheter och som framträder såsom statsfientlig, har sin tillvaro i den politiska världen, medan däremot den fysiska personen lever i den medborgerliga värld, som är reglerad med hänsyn till de medborgerliga rättigheterna. Det ligger således icke alls något orimligt i att man bedömer frågan om ingripande mot en organisation såsom en rent politisk fråga.

Så har jag betraktat saken, och därför har jag icke heller stött på den principiella svårighet, som den ärade talaren trodde hade mött mig vid övervägandet av det lämpligaste sättet att ordna det rättsliga förfarandet.

Jag ber dessutom att få anföra ytterligare ett par skäl för att man icke velat lägga avgörandet vid en domstol. Det är för det första det skälet, att det här är fråga om en provisorisk lag. Under sådana omständigheter kan man inte gärna tänka sig att det skulle vara lämpligt att införa en särskild domstolsorganisation, som på grundval av denna provisoriska lag skulle utöva sin myndighet. Att låta dylika frågor gå till de vanliga domstolarna kan icke heller vara lämpligt, allra helst när det är fråga om en provisorisk lag, ty då skulle dessa rättegångar inför domstolarna måhända komma att utspelas åratals efter det att lagen hade upphört att gälla.

Den ärade talaren antydde också själv att just den omständigheten, att under alla förhållanden ett hänskjutande av dessa frågor till domstol måste medföra tidsutdräkt, var ägnad att väcka betänkligheter mot denna utväg. Och det är självklart att hur man än ordnar ett domstolsförfarande, även om man låter det utspelas vid endast en instans, kommer givetvis ett förfarande inför domstol, om man vill låta parterna utveckla sin talan på vanligt sätt, att medföra åtskillig tidsutdräkt, vilket i detta fall bör undvikas.

Jag vill också erinra om att Svea hovrätt — med anledning av att domstolsvägen föreslagits vid ett tidigare tillfälle — uttalat, att det enligt domstolens förmenande vore alldeles olämpligt att sätta en domstol i medelpunkten för en kanske lidelsefull politisk debatt. Jag måste erkänna, att den synpunkten för mig betyder mycket, ty det är utan tvivel ytterst betydelsefullt, att man upprätthåller den skillnad mellan de politiska och de dömande myndigheterna, som sedan gammalt består i vårt land och vilken den ärade talaren också livligt önskade skulle upprätthållas. Man upprätthåller denna skillnad bäst på det sättet, att det icke för allmänheten framstår som om man till en domstol hänskjuter vad allmänheten uppfattar som ett politiskt och icke ett rättsligt bedömande.

Jag skall slutligen taga upp till betraktande ännu en synpunkt, som den ärade talaren framförde och som ofta kommer igen i olika sammanhang, så snart det är fråga om att under denna farliga tid tillägga regeringen några särskilda befogenheter. Det är den synpunkten, att ger man regeringen sådana befogenheter, de må avse upplösning av här ifrågavarande sammanslutningar eller det må vara sådant som rör tryckfriheten eller någonting annat,

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
så utsätter man sig för risken att regeringen icke kan handhava dessa sina befogenheter på grund av utländska påtryckningar. Man menar då att det är lämpligare att exempelvis domstolarna eller en jury få träffa avgörandet, ty de kunna handla mera oberoende av hänsyn till främmande makt.

Detta resonemang är naturligtvis alldeles förträffligt, när det gäller lugna och fredliga förhållanden. Men om man lever i en farlig tid, är det givet att förhållandet är ett annat. Om regeringen bedömer situationen på det viset, att med hänsyn till landets säkerhet en viss kurs måste hållas, så måste ju var och en kunna inse, att det kan medföra ökad risk för landet, därest en domstol eller en därmed likartad inrättning, såsom en jury, skulle slå in på en annan väg. Inte kan man i dessa tider avvärja faror, när det gäller landets förhållande till främmande makt, endast genom att förklara, att regeringen i vårt land är maktlös och att det i själva verket är andra myndigheter i vårt land, som handla på ett sätt, som en sådan främmande makt skulle kunna ogilla. Det innebär i varje fall, det måste jag tillägga, en viss tendens till upplösning, när man på det viset vill överflytta ansvaret för handlingar, som kunna vara farliga för rikets säkerhet, ifrån statsmakterna till andra statens organ. Jag har den uppfattningen, att regeringen och riksdagen ha att taga ansvaret för vad som skall göras till rikets bästa i en farlig tid, och att vårt folk får utgå ifrån att regeringen visar all den besinning, men också allt det mod, som situationen kräver.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Det förefaller mig som om debatten, inte minst genom de senaste inläggen, skapat ett starkt intryck att denna lagfråga icke är mogen för sin lösning. Mångahanda omständigheter tyda på att diskussionen inte är slutförd. Det framgår bland annat av de djupgående och tungt vägande invändningar mot den rent juridiska konstruktionen, som nyss gjordes från Uppsalabänken.

Men man kan hitta också andra omständigheter, som tyda på att vi skulle göra klokt i att vänta ytterligare någon tid. Med tanke på den energi, med vilken denna lag länge har efterlysts, förefaller det mig som om tillfredsställelsen här i dag vore i mattaste laget. Det förefaller som om ingen vore riktigt tillfredsställd — undantaget från regeln skulle i så fall möjligen vara herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet. De övriga talarna förefalla mig alla ha haft sina invändningar att göra. En anhängare av utskottsmajoriteten har nyss tagit avstånd från vissa delar av lagförslaget, medan en annan bestrider att utskottets ordförande talar å hans vägnar. Det hela förefaller en smula tilltrasslat.

Någonting som också tyder på att saken skulle fara väl av en ytterligare bearbetning är de mycket djupgående förändringar, som utskottet vidtagit i Kungl. Maj:ts förslag. Statsrådet Westman rörde vid denna sak med en lätt hand. Han ville, som han brukar göra, tyda allt till det bästa och tolkade följaktligen de ändringar som vidtagits såsom en strävan att åvaga-bringande ett ännu intimare samarbete än han själv hade önskat emellan regering och riksdag i dessa ting. Emellertid har utskottet gått åtskilligt längre. Det har bland annat helt arbetat om 1 § och därmed angivit helt andra förut-sättningar för beslut om upplösning.

Jag kanske icke i allo kan dela den rent negativa inställning till denna fråga, som från vissa håll framskymtat. Jag skulle snarare kunna instämma med herr Linnér, när han säger, att vad man nu kan tala om är inte huru-vida vi skola ha en lagstiftning, utan hur denna lagstiftning skall vara be-skaffad.

Jag vill emellertid då genast tillfoga, att den lagstiftning, jag skulle önska,

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

är av annan art än den nu ifrågasatta. Vad Kungl. Maj:t har föreslagit är en provisorisk lagstiftning i fullmaktslagens form, det är en lag, som ger riksdagen och Kungl. Maj:t befogenhet att under vissa förutsättningar upplösa inom landet existerande sammanslutningar. Men detta är, såvitt jag förstår, en befogenhet, som Kungl. Maj:t och riksdagen redan ha. Lagen lägger ingenting till Kungl. Maj:ts och riksdagens makt att om hithörande ting förordna såsom de för gott finna. Jag tror till och med, att en lagstiftning av denna art, i stället för att bli ett steg i den riktning som många av de i debatten deltagande uppenbarligen önska, nämligen ett steg i riktning mot en upplösning av vissa extrema politiska sammanslutningar, skall visa sig vara en kringgående rörelse, vars effekt snarast blir att vi komma längre bort från detta av många eftertrådade mål. Jag tror nämligen att de förutsättningar, som äro angivna i lagen, komma att verka mera hindrande än befämjande på Kungl. Maj:ts och riksdagens rörelsefrihet och handlingskraft.

Vad som från början har varit min egentliga invändning mot den föreslagna lagstiftningen är emellertid någonting annat. Det förhåller sig ju så, att vi här i landet icke ha något som helst grundlagsstadgat skydd för föreningsrätten. Den existerar helt enkelt icke i vår författningsrätt. Den existerar uteslutande i kraft av sin självklarhet. Vid flera tillfällen har en lagstiftning om föreningsrätten efterlysts i riksdagen, men någon sådan har inte kommit till stånd. Jag hade för min del gärna sett, att dessa strävanden hade lett till resultat, men tills vidare råder faktiskt ett legislativt vakuum på området och jag måste betrakta det såsom en olycka, att den första lagen på området blir en lag, icke *för* utan *mot* föreningsrätten. Den blir inte en bekräftelse, utan en negation. Att detta kan leda till olyckliga verkningar, synes mig framgå bland annat av den omständigheten, att utskottet i sitt utlåtande efterlyser vissa ändringar i tryckfrihetsförordningen, ägnade att ge större effekt åt den nu ifrågasatta lagstiftningen än den i sig själv har. Man sätter alltså i fråga att ändra våra tryckfrihetsbestämmelser, så att de bättre passa ihop med en provisorisk lagstiftning, vars giltighet utgår redan om ett år eller dessförinnan.

Från en talare på Boråsbanken har det anmärkts, att vi, som i utskottet motsatt oss denna lagstiftning, ha rört oss med sinsemellan oförenliga och motsäggande argument. Å ena sidan ha vi gjort gällande, att denna lag skulle bli ett hot emot våra medborgerliga friheter och rättigheter, å andra sidan att den skulle bli fullkomligt ineffektiv. Nu kan man här invända, att motsägelsen inte är alltför härresande, ty naturligtvis kan en lag i vissa avseenden innebära ett större våld än nöden kräver, medan den i andra delar av sin tillämpning kan väntas komma att bli tämligen ineffektiv.

Emellertid drabbar denna argumentering närmast den helt negativa ståndpunkten. Jag har redan i utskottet gjort gällande, att jag är beredd att gå med på en lagstiftning, som ger möjlighet att upplösa sammanslutningar med brottsligt syfte och vilka bedriva brottslig verksamhet. En sådan lagstiftning har uppenbarligen sin rätta plats i 8 kap. strafflagen, och dess egentliga syfte bör vara att göra de där förefintliga bestämmelserna mera effektiva. Det kan inte vara rimligt, att en förening i syfte att bedriva exempelvis tjuvnadsbrott som ett näringsfång inte av domstolarna kan upplösas.

Därmed är jag inne på, eller har åtminstone tangerat, de betydelsefulla synpunkter, som framförts av herr Linnér. När han anmärker på lagen, att den innebär en sammanblandning av rättsskipning och politisk maktutövning, så är detta en invändning av så allvarlig art, att jag inte kan tänka mig, att första kammaren lämnar den utan avseende. För min del drar jag ännu mera vittgående slutsatser härav än herr Linnér gjorde, då han ju slutade med att yrka bifall till lagförslaget.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

Herr Linnér gjorde gällande, att en utväg ur denna svårighet, som, jag vill inte säga anvisats, men som antytts av reservanterna, icke skulle vara framkomlig. Det är ju möjligt — vi ha också stannat vid att yrka, att problemet måtte ytterligare penetreras och att frågan om en komplettering av 8 kap. strafflagen måtte bli föremål för en särskild utredning. Något annat kan på nuvarande stadium inte sägas. Emellertid undrar jag, om det kan vara alldeles riktigt att säga, att en kategoriklvning skulle vara omöjlig. Herr Linnér yttrade, att det inte går för sig att bygga upp *en* procedur i rättsskipningens form och en annan av politisk karaktär, som då skulle ha till syfte att komma till rätta med sådana sammanslutningar som utan att bedriva direkt brottslig verksamhet likväl på ett eller annat sätt äventyra rikets säkerhet.

Är detta verkligen omöjligt? Skulle det inte gå för sig att lämna dessa sistnämnda sammanslutningar och deras förehavanden åt den statens nödvärnsrätt, som självfallet under alla förhållanden föreligger? Kommer rikets säkerhet i fara, få naturligtvis riksdag och regering gemensamt ta ansvaret för vad som skall göras. Behöver det handlas, så skall det också handlas. I en sådan situation måste man givetvis rätta sig efter regeln: »Bilde Künstler, rede nicht!» Då får man inte nöja sig med att stifta en lag, som ger oss befogenhet att upplösa sammanslutningar, utan då besluta vi helt enkelt att upplösa sammanslutningarna.

Allra minst tror jag, att man går den vägen, som en talare på Boråsbanken antydde, nämligen att om den föreliggande lagstiftningen till äventyrs inte passar in på situationen, så ändrar man först lagen för att sedan på grundval av den nya lagen ingripa på det sätt som kan vara nödvändigt för att rädda staten från undergång.

Jag har velat säga detta, herr talman, för att jag inte skulle komma att göras ansvarig för en uppfattning i saken, som inte är min. Min uppfattning är som sagt inte negativ. Men jag kan icke finna, att Kungl. Maj:t haft något lyckligt handlag med detta ärende.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande, som redan är ställt, om bifall till reservationen.

Herr Brandt: Herr talman! Min respekt alltifrån ungdomsåren för den man, som nu är första lagutskottets ordförande, är så stark, att jag faktiskt inte kom mig för med att begära ordet för en replik omedelbart efter hans anförande. Som man kanske erinrar sig, fast det nu är någon timme sedan, replikerade han gent emot den ståndpunkt, som jag och somliga med mig ha intagit i denna fråga, att vi påminde honom om en man, som av fruktan för döden begick självmord. Det skulle väl innebära, att vi av fruktan för diktatursträvande propaganda själva vore benägna att förfalla till diktatur. Repliken var kvick, men den var alldeles inte träffande. Jag skulle å min sida vilja säga, att herr Schlyter och med honom likatänkande äro så känsliga som prinsessan på ärten, när de så frukta för att kränka förment demokratiska principers minsta bokstav, att de därigenom faktiskt underlätta arbetet för antidemokratiska makter på att mörda demokratin, friheten och allt som för oss är dyrt och kärt.

För min del har jag ingenting att invända mot en sådan förbuds- eller upplösningstagning, som här är föreslagen. I min motion yrkade jag därför bifall till den kungl. propositionen därvidlag, samtidigt som jag föreslog en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en strafflag mot propaganda för införande av ett autokratiskt styrelseskick i riket. Nu har utskottet genom den ändrade form, som utskottet givit lagens 1 §, tagit bort de anstötliga orden om »förhållande till främmande makt» och i stället satt in orden om en verksamhet, som är »ägnad att sätta rikets säkerhet i fara». Jag har alltså ingen-

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
ting vidare att erinra på denna punkt, och jag anhåller därför att få formulera mitt yrkande sålunda, att riksdagen måtte, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, besluta att till Kungl. Maj:t avlåta en sådan skrivelse som påyrkas i motionen I: 218.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Tegnér har en gång i sina glansdagar skaldat:

»Vad våldet må skapa är vanskligt och kort,
det dör som en stormvind i öknen bort.
Men sanningen lever. Bland bilor och svärd
lugn står hon med strålande pannan.
Hon varnar alltjämt för den nattliga värld
och pekar alltjämt till en annan.»

Här är nu ostridigt bland alla partier och alla talare i debatten, att vi stå inför en våldshandling. Det värsta är, att den håller sig borta från fredens idé. Men vi som vilja, att Sverige — *samtidigt med sina upprustningar mot andra stater och våldshandlingar mot olika partier inom det egna landet* — går fram även med *planlagd propaganda ute i världen för en ny världsordning upptornad på fredens idé och sanningens makt, vi kräva, att Sverige säger ifrån att vi icke tolerera längre stormakternas tummel med våldet i evighet på sätt som sker.*

Alla statsskick i världen skydda sig i dag mot *landsförräderi*, det vill säga mot medborgare av samma stat, som enskilt eller i grupper vilja ändra statsförfattningen, därför att de icke tycka om den som finns. Oftast ligger en ideell bakgrund i dessa strävanden. Historien visar oss, att i alla inbördeskrig komma de som segra att skapa sin egen författning. Men innan de segrat, har deras åsikt bekämpats såsom landsförräderi. Sedan söka de nya segrarna i sin tur att stämpla varje konspiration mot densamma som landsförräderi. Detta är det evigt upprepade maskeradspelet i världshistorien.

Nu ha vi åter begåvats med ett världskrig, och faror hota på många sätt. Då förvånar det mig inte och inte någon av oss, att vår regering anser sig skyldig att skärpa de landsförräderiparagrafer, som finnas för att upprätthålla vår författning. Den har uppsprungit ur begreppet demokrati, och den vilja vi därför behålla i dess gamla skick, ogärna i dess nuvarande förfall alltmera emot diktatur även här hemma. Jag står på samma grund, liksom de närmast föregående talarna i debatten.

Nu är det som sagt rimligt att regeringen, när världen befinner sig i krig, för att inte säga i undergång, tar sådana här initiativ. Men även regeringen bör då också förstå, att den får försöka att samtidigt upprätthålla demokratin och inte själv överlagt odla diktatur.

En sådan tendens föreligger emellertid för mycket synes mig hos vår regering, som jag nu skall komma till. Då vänder jag mig särskilt mot herr Brandt, som väckt en motion i det här sammanhanget. Den går ut på att han är emot allt införande av autokratiskt statsskick. Med det uttrycket menar han »ett sådant statsskick, där riksstyrelsen i verkligheten, om ock i strid mot lag, utövas med oinskränkt myndighet utan medverkan av och ansvarighet inför av folket fritt valda representanter».

Då vill jag fråga Brandt: ha inte också vi diktatur i vårt land? Växer det ej upp diktaturer i vinklar och vrår? Det är väl närmast en följd av världskriget. Brandt proklamerar här en diktatur även för vår räkning och bortser ifrån att diktaturer även här i landet också hota av folket fritt valda representanter.

Jag skall ta exempel. Vi så kallade fredsaktivister fråga oss, om inte även

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
vi äro inbegripna under de här lagarna mot »vissa sammanslutningars» verksamhet. Särskilt bör Brandt vara synnerligen fientligt stämd mot oss. Vi äro inte emot upprustningen. Jag har inte gjort något yrkande om avslag därvidlag. Det enda yrkande rörande upprustningen jag tillåtit mig här i riksdagen är att våra tillämnade pansarskepp, om vi nu ej kunna undgå det eländet, måste bli dyrare, så att de få samma fart som stormakternas pansarskepp. Ty, som Fabian Månsson uttryckte sig under förra världskriget i en diskussion om slika pansarskepp: »De kunna ju inte ens fly!» Jag vill inte vara med om att på det sättet kasta pengarna i sjön. Regeringen har ju också nu tagit tillbaka sin proposition om pansarskepp.

Men vart man går, så finner man nu att medborgarna, unga och gamla, överallt äro upprörda över, att vi minska folkets intresse för upprustningen genom att också tala om, att samtidigt bära vi ägna ett stycke intresse jämväl åt freden. De kalla oss till och med för landsförrädare. Jag har bland mina närmaste umgängesvänner till och med fått veta, att jag är en gudlös karl, »en nazist», därför att jag kämpat för nationernas självbestämmanderätt och ansett det varit Tjeckiens och Polens olycka att Versaillesfreden i snöda syften skänkt dem herravälde över även främmande nationaliteter eller s. k. irredenta. *Hotet* inom Sverige *mot »fredens idé»* är den enda idé det stackars landets majoriteter synas kunna tillägna sig.

Jag interpellerade statsminister Hansson, då han gick förbi min plats i dag på förmiddagen. Jag tog honom i armen, så att han måste stanna, och så frågade jag honom: »Hör du, Per Albin Hansson, varför får jag inte någonsin svar på de utrikespolitiska interpellationer i fredsaktionens syfte, som jag till ett stort antal fått första kammarens tillstånd att framställa till utrikesministern? Och varför svara ni inte ens på den oförargliga interpellationen om att regeringen måtte räcka en hjälpande hand åt Rågöborna i Estland? Och varför får jag inte ens svar på min beviljade interpellation och mina s. k. tillika framställda 'enkla frågor' om Ålandsfrågans läge i strid och Ålands tysta beväring med 1921 års internationella konvention?» Då svarade han: »Vi tycka inte, att det är lägligt att svara.» Tänk en sådan diktatur, herr Brandt.

Men strax efteråt gick riksdagsman Bagge förbi min plats, och så frågade jag Bagge, högerens ledare, hur det kom sig, att han varit med på att inte besvara de beviljade interpellationerna om vår utrikespolitik. Regeringen har ju åtagit sig, att när en interpellation är beviljad, så skall interpellanten åtminstone få ett brev om att Kungl. Maj:t inte har funnit skäl att svara. Och då är saken utagerad. När det gäller »enkla frågor», ha ju statsråden »åtagit sig» att svara, helst vid onsdagsplena. Men så har inte skett i detta fall. Jag frågade alltså Bagge detsamma som jag frågade Per Albin Hansson, och Bagge svarade, att det där hade han ej hört talas om och att det är en särmening bland någon del inom ministären.

Så, bästa herr Brandt, nog finns det autokrati även här i landet, både i regering, riksdag och ute bland folket.

Nå, för övrigt kan det ju inte undvikas i en sådan här rörig värld, att det då och då framträder någon som bestämmer. Vi förstå mycket väl, att när krig är före, så kommer diktaturen som ett brev på posten. Ty hur skulle det gå, om det inte bleve en militärbefälhavare, som fick beställa allt inom militärtaktiken, och en finansminister, som bestämde allt inom finansväsendet o. s. v.? Nu nalkas vi kanske även i Sverige en sådan tid, och då får man finna sig i vad som helst.

Denna propositions tillkomst kan jag sålunda förstå. Men så länge *det icke uppskattas eller ens anses tillätligt* att vid sidan av upprustningar och våldslagar nitälska även för fredens idé, så länge äro vi fredsaktivister, eller åtmins-

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
tone jag, icke beredda att ansluta oss till nya våldslag av nu ifrågavarande slag. Jag instämmer därför under det nuvarande diktatoriska läget i den reservation, som nu förordats i kammaren av Karl Karlsson och Knut Petersson.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag hade inte tänkt yttra mig i den här frågan, men jag tar mig friheten att försöka göra en sammanfattning av mina intryck under debatten.

Det har ju här kommit fram två ytterlighetsståndpunkter, som stå emot varandra. Den ena representeras av herr Karl Karlsson och innebär att »om demokratin inte kan skyddas annat än med tvångsmedel eller våldsmedel, kan den överhuvud taget inte skyddas». Den andra representeras av herr Brandt, som säger att »agitation för diktatur är landsförräderi».

Det finns naturligtvis något berättigande i båda dessa ståndpunkter. Jag erkänner, att jag tidigare tänkt ungefär som herr Karl Karlsson, att jag menat att samhället bör kunna rensa sig självt och blir starkare, om det kan rensa sig självt, ungefär som Fabian Månsson predikade om det gamla bondesamhället. Denna sanning gäller naturligtvis ännu i dag, och jag vill för min del inte vara med om att statsmakten genom ingripande av detta slag skulle undertrycka verkliga åsikter. Tyvärr ha vi fått en sorglig erfarenhet under dessa tider om vissa saker, framför allt den erfarenheten att det, som vi trodde var åsikter, i verkligheten inte är åsikter; att rena landsförräderiet döljer sig bakom även det, som såg ut att vara organisationer för predikandet av politiska idéer, och att utländska inflytanden inom ramen av dessa organisationer äro den verkliga regissören. Det är klart att en demokrati har rätt att värna sig emot sådant och att demokratin vore såld, om den inte toge sig rätt därtill, om den alltså tillåte åsiktsfriheten att skydda förehavanden av sådan natur. Det talades för många år sedan om att ett visst parti borde sörja för att rensa bort lössen i sin fana. Jag tror det är lika berättigat att säga detta om samhället.

Rent principiellt gäller naturligtvis, att en lagstiftning med sådant syfte bör utformas i normala tider, då man kan tänka objektivt och lidelsefritt. Jag kan som demokrat mycket väl tänka mig, att en demokratisk stat legaliserar endast sådana partier som själva acceptera demokratiens hedersregler. Om en sådan sak utformas under normala tider, så kan den bli genomtänkt. Om den däremot kommer upp under intryck av en panik, så finns det däremot risk för att den icke blir genomtänkt, utan att allehanda hämndkänslor göra sig gällande. En improvisation av det slag, som t. ex. reservanterna med herr Knut Petersson tänka sig, måste alltid på grund av dessa förhållanden bli en bristfällig lag, då den icke kan hinna genomtänkas, och då reservanterna tänka sig ett sådant ingripande såsom en biprodukt till en strafflagsparagraf, tror jag icke de ha tänkt igenom saken riktigt. Under alla förhållanden är det ju klart, att om i en sådan situation ett politiskt parti undertryckes av en regering och bakom detta parti döljer sig en underjordisk apparat, som fungerar i utländska intressens tjänst, är det all anledning antaga, att den apparaten fungerar lika bra, fastän överbyggnaden — det politiska partiet — drages in.

Om jag i alla fall slutar med att förorda bifall till utskottets förslag, så gör jag det från nästan motsatta utgångspunkter mot herr Ewerlöf. Herr Ewerlöf sade, sedan han yrkat bifall till utskottetsförslaget, att han hoppades »att myndigheten inte skulle bära svärdet förgäves». Jag tolkade hans yttrande så, att om regeringen får denna fullmakt, skall den ögonblickligen skrida till ett utnyttjande av densamma. För att den motsatta ståndpunkten också skall ha framförts vill jag förbinda mitt tillstyrkande till förslaget med ett uttalande av

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
den förhoppningen, att myndigheten skall bruka svärdet med förstånd. Överallt där det verkligen kan sägas vara fråga om åsikter, bör förståndet särskilt sätta in. Man tänker nu kanske framför allt i detta sammanhang på höstens andrakammarval. Jag skulle som min uppfattning vilja uttala, att det vore beklagligt, om inte vid detta val medborgarna i detta land skulle få tillfälle att taga ställning till både de tendenser och partier, som kunna komma i fråga, och även döma dem efter förtjänst.

Jag vill, herr talman, sluta med att uttala min tillfredsställelse över att de synpunkter, jag här har framfört, också enligt vad jag har kunnat finna ha anklang på regeringsbanken. Statsministern har i andra kammaren deklarerat, att det inte är riktigt, som det sägs, att denna fullmakt, om den lämnas, kommer att av regeringen utnyttjas åt det ena hållet, men inte åt det andra, och om jag uppfattade justitieministern rätt, var innebörden i hans uttalande densamma: att tillämpningen skulle ske objektivt åt alla håll, där den beskrivning på statsfientlighet, som finns i lagen, verkligen passar.

Jag vill uttala min tillfredsställelse över att fullmakten, om den lämnas, tydligen kommer dels att tillämpas opartiskt på det sätt jag sagt, dels också och framför allt att tillämpas med förstånd.

Herr Karlsson, Karl: Herr talman! Det är så mycket sagt i denna fråga, att det måhända anses vara en överloppsgärning, att jag nu säger något vidare, men jag kan icke låta stå oemotsagd den tolkning, som man på flera håll gjort av min ståndpunkt, att den huvudsakligen skulle vara dikterad av demokratiska skäl. Det är sant, att den synpunkten är ganska viktig, men jag har lagt huvudvikten vid den synpunkten, att jag inte tror på lagens effektivitet. Jag har tydligt förklarat, att om man befinner sig i ett sådant läge, att en lagstiftning i detta avseende är nödvändig, så få de principiella betänkligheterna vika, och därmed tycker jag att jag i ganska hög grad bortsett åtminstone från de långt gående demokratiska synpunkterna.

Beträffande frågan hur lagen kan verka, så saknar jag fortfarande fullkomligt vetskap därom, huruvida man genom denna lag avlägsnar just de faror, som man tror sig avlägsna med att upplösa dessa s. k. samhällsfarliga sammanslutningar. Det har icke ifrån något håll lämnats något som helst belägg för att, om denna lag antages, de stora farorna ifrån dessa håll äro borta. Det är detta, som jag tycker är det väsentliga och bestående: då man icke är övertygad om att man vinner vad man syftar till genom denna lag, så bör någonting annat komma i stället i den riktning som herr Knut Petersson från Göteborg har angivit.

Jag har således, herr talman, ingen anledning att längre upptaga tiden och inte heller att ändra den uppfattning, som jag tidigare har framfört.

Herr Linnér: Herr talman! Det har varit min mening att endast formulera en replik till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, och jag skall yttra mig lika kort som om det hade varit en replik.

Beträffande först den distinktion, som herr statsrådet gjorde mellan den politiska och den rättsvärdande verksamheten, tillåter jag mig endast uttala den förhoppningen, att herr statsrådet i sin verkliga argumentering — den argumentering som icke finns i propositionen — har gått något djupare än i det rent formella resonemang, som herr statsrådet lade fram för denna kammare.

Beträffande frågan om domstol anförde herr statsrådet det skäl, som Svea hovrätt har uttalat i sitt yttrande över 1934 års betänkande. Om jag inte missminner mig, var detta betänkande formulerat så, att hovrätten ansåg att det skulle vara olyckligt, om en domstol skulle ställas i brännpunkten av en lidel-

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
sefull politisk diskussion. Jag får säga, att en domstol kan råka ut för den situationen, men det kan vara en domstols plikt att fullgöra sin dömande verksamhet även om den står i brännpunkten för en lidelsefull politisk diskussion; och jag tror att en domstol kan göra detta och att det är säkrare ur rätts-skyddssynpunkt, om det är en domstol, som fullgör den funktionen.

Beträffande slutligen frågan om regeringens handlande och det förtroende som bör hysas för en regering såsom handlingskraftigt organ, tar jag med glädje fasta på den förhoppning, som herr statsrådet har givit oss, att om situationen det kräver, så kommer regeringen också att handla. Min kvarstående farhåga är den, att på grund av den politiska situation, som man mycket väl kan förutse, regeringen drar sig för att ingripa till ett stadium, då krisen är så akut, att effekten av ingripandet uteblir.

Herr Knut Petersson nämnde någonting om den nödvärnsrätt, som han i sin reservation ville föra talan för. Jag delar alldeles hans uppfattning om att samhället äger en nödvärnsrätt, men efter min uppfattning kan den nödvärnsrätt, varom här är fråga: nödvärnsrätten emot de samhällsfientliga sammanslutningarna, bättre och mera effektivt utövas, om detta sker i lagliga former. Vidare vill jag säga, att vi kunna komma ganska långt genom att tillämpa de medel som finnas i strafflagens 8 kap. och därmed sammanhängande lagar. Den komplettering, som man behöver till dessa, bör man få genom en sådan här speciallagstiftning. Det är därför, jag för min del icke kan instämma i herr Peterssons slutståndpunkt utan måste stanna för att rösta för utskottets förslag.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att säga bara några ord med anledning av vad den siste ärade talaren yttrade om Svea hovrätts uttalande vid remissen dit av ett föregående kommittébetänkande. Den ärade talaren sade, att han ville betona, att om en domstol vid handläggandet av ett mål kom att stå i den politiska diskussionens brännpunkt, var han övertygad om att domstolen skulle fullgöra sin plikt utan hänsyn till de politiska omdömen, för vilka den kunde bli föremål. Jag ber att få instämma i detta principuttalande. Jag är övertygad om att våra domstolar komma att handla på detta sätt som fullständigt självständiga åt alla de håll, från vilka ett politiskt inflytande kunde göra sig gällande, i vilka former det än kunde komma att försöka framföras.

Jag vill tillägga, att jag inte tror, att Svea hovrätts uttalande i detta sammanhang kan ge anledning till någon misstolkning, innebärande att hovrätten skulle hava intagit en annan ståndpunkt, utan hovrätts uttalande är tydligen att fatta så, att hovrätten icke ansåg att det är lämpligt att man genom den föreslagna lagstiftningen till hovrätten hänsköt frågor av politisk innebörd.

Herr **Linnér** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Jag vill bara förklara, att jag alldeles delar herr statsrådets uppfattning om både Svea hovrätts och andra domstolars sätt att funktionera, om de sättas i den situationen.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Några talare från första lagutskottets majoritet ha framlagt olika nyanser i de uppfattningar, som rymmas under utskottets hatt. Jag har inte någon som helst erinran att göra emot vad som i detta avseende har anförts exempelvis av herr Karl Johan Olsson och herr Ewerlöf. Det motsvarar fullständigt de meningar, som av dem framförts i utskottet. Det är sålunda riktigt vad herr Ewerlöf nämnde, det vill jag vitsorda, att utskottet har ändrat uttrycket, att sammanslutningens verksamhet »visar sig ägnad» att sätta landets säkerhet i fara till det, att sammanslutningens verksamhet »är ägnad» att sätta säkerheten i fara. Herr Ewerlöf fäste i ut-

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.) skottet vikt vid denna ändring. Jag fäste icke vikt vid den, då jag antog att innebörden var ungefär densamma. I motiven till utskottsutlåtandet nämnes inte heller någonting om denna ändring. Gemensamt för båda uttryckssätten är ju i alla fall att det kommer an på *verksamheten*, och det kommer icke an på de ideologiska avfattningarna av de olika sammanslutningarnas program. Lagen drabbar lika mycket den sammanslutning, vars program är försiktigare lagt, som den andra sammanslutningen. Vad jag avsåg med mitt avsiktligt något tillspetsade svar till herr Karl Karlsson — justitieministern betecknade formen för detta såsom negativt, medan han sade sig uttrycka samma sak positivt — det var att förebygga den missuppfattning bland allmänheten att det, sedan denna lagstiftning kommit till stånd, bara gällde för regeringen att slå till, och att en underlåtenhet från regeringen i det avseendet skulle på något sätt kunna föranleda förebråelser mot att den inte fullföljde vad den hade avsett. De olika nyanser, som sålunda hava förekommit inom utskottet och som rymmas under vårt gemensamma uttalande, göra ingen skada, eftersom det till sist blir Kungl. Maj:t och riksdagen som själva komma att pröva försättningsarna för lagens tillämpning. I varje fall har utskottet uttryckligen på sid. 17 i utlåtandet anslutit sig till departementschefens ståndpunkt, att ingripandet mot ifrågavarande organisationer skall ske »när det i en kritisk situation provas nödvändigt».

Till slut vill jag endast nämna, att vi inom utskottet verkligen ha diskuterat frågan, huruvida man borde låta domstolarna få någon funktion vid lagens tillämpning. Jag framkastade diskussionsvis, att man skulle kunna tänka sig, att det i stället för Kungl. Maj:t och riksdagen blev Kungl. Maj:t och högsta domstolen som tillämpade lagen, så att Kungl. Maj:t meddelade det första förordnandet och det sedan fick ankomma på högsta domstolen att pröva, huruvida försättningsarna vore för handen. Genom en sådan anordning skulle man ju i varje fall förebygga ett missbruk av någon minoritetsregering, som skulle vilja tillämpa lagen emot dess syfte. Denna tanke vann emellertid inom utskottet ingen som helst anslutning, och jag tror att det får antagas bero på en mycket utbredd och bestämd uppfattning inom utskottet, att det skulle vara opraktiskt att låta domstolarna medverka vid lagens utförande i livet.

Att ge domstolarna den uppgift, som herr Linnér har tänkt sig, nämligen att de på talan av åklagare skulle direkt fungera vid sammanslutningarnas upplösning, det tror jag man måste betrakta såsom en alldeles opraktisk väg. Vad det här ofta och säkerligen som regel gäller det är att en myndighet finns, som omedelbart kan slå till. Vi ha ju ansett detta vara så angeläget, att Kungl. Maj:t till och med får den fullmakten mellan två riksdagar. Den långsamhet, som är alldeles ofrånkomlig vid domstolarnas medverkan på ett område som detta, skulle — det är min tro — förlama lagstiftningens verkan.

Jag har inget annat yrkande än det jag förut framställt.

Herr Brandt: Endast till herr Lindhagen en kort replik, som kanske hade bort komma i omedelbart samband med hans anförande.

Jovars, vad det finns både diktaturtendenser och diktaturfasoner — och det är inte utan att jag tycker, att herr Lindhagen t. o. m. utövar en viss terror i denna kammare!

Jag vill emellertid säga, att det finns ingen sådan där diktatur i Sverige, och om det finns någon sådan, sker den inom demokratiens gränser och i demokratiens intresse. Det är klart, att man i farofyllda tider måste strama åt tyglarna. Det har man gjort i än högre grad i de krigförande länderna. I England som under fredliga tider tillåter att allting göres och säges — tänk på dem som i Hyde Park få stå och lyssna till kommunistiska och fascistiska

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)
 anföranden — har man tagit sig för att utan vidare ingripa mot sympatisörer för nazism och bolsjevism. Lagutskottet som ju vill till det yttersta värna de demokratiska principerna — tänk på vad herr Schlyter sade för en stund sedan — finner det inte ur vägen att man under krig åtminstone slår ned på sympatisörerna. Då kan man säga, att vårt läge nu är så farligt, att vi inte kunna vara lika liberala som det stora och mäktiga England, och då kanske det inte vore ur vägen att tidigare än när det blir krig taga hand om sympatisörerna. Det är min uppfattning, men det är en omdömesfråga. Det är inte säkert, att demokratien är i fara här, men demokratien får inte vara så orkeslös, att den inte kan slå tillbaka angrepp från klart antidemokratiska personer och organisationer. Det strider inte mot demokratien.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! I anledning av herr Linnérs uttalande är jag angelägen tillägga, att jag inte tänkt mig nödvärnsrätten utövad annat än i lagliga former. Den anordning, som skulle komma i fråga, vore givetvis vad man brukar kalla en *lex in casu*. Sådana lagar bli väl tämligen vanliga, skulle jag föreställa mig, i en situation då det tarvas ingripanden av utomordentlig karaktär.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

Beträffande punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt, dels ock att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan godkänna punkten A i den av herr Karl Karlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej avslås utskottets hemställan och godkännes punkten A i den av herr Karl Karlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I fråga om punkten B, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Brandt*, att kammaren skulle, med bifall i övrigt till utskottets hemställan, besluta att till Kungl. Maj:t avlåta en sådan skrivelse, som påyrkats i motionen I: 218.

Lagförslag ang. upplösning av vissa sammanslutningar m. m. (Forts.)

Därefter gjordes propositioner i enlighet med berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. och lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.; samt

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om inbegripande av skriv- och telegrafistkramp under lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 345, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till statens biltrafiknämnd;

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte en i ämnet väckt motion; samt

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Civil personal vid krigsrätterna: Ersättningar till civila ledamöter i fältkrigsrätter m. m.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 358, angående åtgärder mot nedskräpande eller vandalisering och förstöring av mark eller vatten inom bebyggda områden eller i dessas närhet; samt

nr 359, angående vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden på landsbygden.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 54 regeringsformen samt av §§ 37 och 50 riksdagsordningen jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 25, i anledning av väckt motion om allmän revision av grundlagarna m. m.;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 30 riksdagsordningen;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 4, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöning av viss krigspolispersonal;

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till avlöningar vid fartygsinspektionen;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för uppförande av en anläggning för tillverkning av strängbetong;

nr 215, i anledning av väckt motion angående planmässigt och effektivt tillgodogörande inom vårt försvar av de värnpliktigas civila kunskaper och yrkesfärdigheter;

nr 216, i anledning av väckt motion om anslag till drivmedelsanläggningar vid vissa av flygvapnets flygplatser m. m.;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga åtgärder för tryggande av vedproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ytterligare medel för kontroll och undersökning av gasgeneratoraggregat;

nr 219, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnader för nomadskolorna;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1940/41;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till skattetyngda kommuner m. m.;

nr 222, i anledning av väckta motioner om understöd åt landsting och kommuner, vilkas ekonomiska ställning i synnerlig grad ogynnsamt påverkats av manskapsinkallelserna i samband med den förstärkta försvarsberedskapen; samt

nr 223, i anledning av väckt motion om uppläggande av offentligt register över i riket befintliga stiftelser och donationer;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 39, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdrag för förlust vid beräkning av skattepliktig inkomst av fastighet, rörelse och tillfällig förvärvsverksamhet;

nr 40, i anledning av väckta motioner om sådan ändring av skattebetalningssystemet att skatterna komma att betalas samma år som inkomsten intjänats m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för åvägabringande av effektivare kronouppbörd och skärpt kontroll därå;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till förordning om tilläggsskatt å bensin, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående underlättande av hjälpsändningar till krigsfångar och vissa andra krigsoffer;

nr 44, i anledning av väckta motioner angående skatt å vissa slag av vecko-tidningar m. m.; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om höjning av utskiftningskatten jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1, 7 och 61 §§ strafflagen för krigsmakten;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av förordnande jämlikt 1 § moratorielagen; samt

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till utfärdande av visst förordnande;

andra lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 37, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i lagen om semester;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården, m. m.;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot arbetstagares avskedande med anledning av värnpliktstjänstgöring m. m.;

nr 40, angående ersättning åt kanslirådet Helge Berglund, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet att bortföra varuförråd, m. m.; samt

nr 42, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443), dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förberedande arbeten å vissa staten tillhöriga torvmossar;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition angående reglering av förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställning om anslag till statens hingstdepåer och stuteri;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till extra utgifter, dyrtidstillägg och barntillägg för budgetåret 1940/41; samt

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.40 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 11 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 4, 5 och 7 innevarande månad.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 361, angående användande av riksbankens vinst för år 1939;
 - nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer m. m.;
 - nr 363, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.; samt
 - nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående översten F. A. K. Allbrandts tjänstepensionsförmåner i händelse av förflyttning till lägre beställning.
-

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 365, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet, dels ock vissa i ämnet väckta motioner;
 - nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. och lag med vissa bestämmelser om utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m.; samt
 - nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 16:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.
-

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 368, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 24—29, statsutskottets utlåtanden nr 4 och 212—223, bevillningsutskottets betänkanden nr 39—45, första lagutskottets utlåtanden nr 55—57 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 37—39.

Vid föredragning av andra lagutskottets memorial nr 40, angående ersättning åt kanslirådet Helge Berglund, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtanden nr 41 och 42 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 56—58.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ersättning till statens allmänna fastighetsfond: Byggnadsstyrelsens delfond.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 360, till Konungen i anledning av väckta motioner om inbegripande av skriv- och telegrafistkramp under lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion om ändrad ordning för genomförande av beslut om grundlagsändring; och

nr 31, över väckta motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 260, till riksdagen med förslag till lag angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet;

sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av landsfiskals- och stadsfiskalsbefattningarna m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner om utredning rörande komplettering av den genom Kungl. Maj:ts proposition nr 260 föreslagna lagen angående förbud mot vissa sammanslutningars verksamhet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
